

Suriyeli Kadın Üniversite Öğrencilerinin Oluşturduğu Yeni Kadın Kimliği

A New Women's Identity Formed by Syrian Female University Students in Turkey

Zeynep Banu DALAMAN^a

ÖZ	ABSTRACT
<p>Göçün kadınlaşması olgusuna odaklanan bu çalışma, kadınların zorunlu göç mücadelelerinin erkeklerden farklı olduğunu göstermektedir. Olguyla ilgili literatür çalışmalarında, göç eden kadınların birey olarak eğitim durumları, çalışma durumları, bakmakla yükümlü oldukları çocuklar, ikametleri, yasal durumları hakkında bilgiler verilmektedir. Sürekli arttığı tespiti yapılan göçün kadınlaşmasına yönelik çalışmalar kadın kategorisiyle ilgilenirken, feminist çalışmalar bu kesişimselliğin farklı bir boyutunu daha ortaya koymaktadır. Ulusötesi feminist çalışmalarda göçün kadınlaşmasından yola çıkılarak, göçmen kadınların menşe ülkelerinden varış ülkelerine kadar farklı hikayelerine ve yaş gruplarına göre farklı deneyimlerine vurgu yapılmakta, göçmen kadın kategorisi daha detaylı araştırılmakta ve çeşitliliğe vurgu yapılmaktadır. Suriye’de ki iç savaş süresinde Türkiye’ye yasal yollarla gelen 1.727.068 Suriyeli kadının da göçün kadınlaştığını gösteren, açıklayan farklı hikayeleri bulunmaktadır. Bu çalışma, Türkiye’ye çocuk yaşta gelmiş ve şu an üniversite öğrencisi olan genç Suriyeli kadınların hayatta kalma pratikleri, gündelik hayatta karşılaştıkları engellerin üstesinden gelme deneyimleri ve göç yolculuklarında yeni ilişkiler kurmalarına olanak tanıyan çeşitli süreçler üzerinden oluşan yeni kadın kimliği üzerinedir. Türkiye’nin farklı illerinde üniversite öğrenimi gören genç Suriyeli kadınlarla derinlemesine mülakatlar yapılmıştır.</p>	<p>This study, which focuses on the feminization of migration, shows that women’s struggles for forced migration are different from men’s. The literature regarding this case, gives information about the educational status, employment status, dependent children, residence and legal status of immigrant women. While studies on feminization of migration which has been found to be continually increasing are concerned with the category of women, feminist studies reveal another dimension of this intersectionality. In transnational feminist studies, based on the feminization of migration, different stories of immigrant women from their countries of origin to their destination countries and their different experiences according to age groups are emphasized. During the civil war in Syria, 1.727.068 Syrian women, who came to Turkey legally have different stories showing and explaining how migration has become feminized. This study is about the new female identity formed through the experiences of young Syrian women, who came as children and are currently university students in Turkey, their experiences of overcoming obstacles in daily life, and various processes that allow them to establish new relationships during their migration journeys. In-depth interviews were conducted with young Syrian women studying at universities in different provinces of Turkey.</p>
<p>Anahtar Kelimeler</p> <p>Göçün Kadınlaşması, Ulusötesi Feminizm, Suriyeli Kadın Üniversite Öğrencileri, Türkiye, Suriye</p>	<p>Keywords</p> <p>Feminization of Migration, Transnational Feminism, Syrian Female University Students, Turkey, Syria</p>

^a Dr. Öğretim Üyesi, İstanbul Topkapı Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü. Email: banudalaman@topkapi.edu.tr
(*Sorumlu Yazar/Corresponding author*)

1. Giriş

Mülteciler dahil tüm göç kategorilerinde kadınlar göçmenlerin yaklaşık yarısını oluşturmaktadır (IOM, 2018). Kadınların oranı göçmen işçilikte de yüksektir. ILO'nun 2015'te yayımladığı Göçmen İşçiler Küresel Tahminleri Raporu'nda, dünyadaki 206,6 milyon göçmen işçinin %32'sinin kadın olduğu belirtilmektedir. Bu raporda, ev işçiliği yapan 67,1 milyon göçmenin %73,4'ünün kadın olduğunun belirtilmesi de insan hakları ihlallerinin çok yoğun yaşandığı bu sektörde, göçmen kadının durumunu anlamak bakımından önemlidir (ILO, 2016). Artan sayıda kadın giderek, göç eden erkeğin "bağımlısı" veya "eşi" olarak değil, tek başına göç etmektedir. 1960'lardan itibaren görünürlük kazanan bu durum, göçün kadınlaşması sürecinin hızlanmasına, travmatik nitelik kazanmasına ve küreselleşmesine katkı sunmaktadır. Ancak göç eden kadınların çalışma durumları, bakmakla yükümlü oldukları çocuklara ilişkin veriler, ikametleri ve yasal statüleri; yani kısacası birey olarak durumları hakkında hala net bir bilgi verilememektedir (Hurtz, 2010; Truth Hoffmann ve Buckley, 2013; Castles ve Miller, 1993). Zorunlu göçün öznesi olan mülteci figürü ağırlıklı olarak "erkekler" tarafından temsil edilmeye ve göç istatistikleri erkekler üzerinden oluşturulmaya devam edilse bile, bu eğilimin istisnaları mevcuttur (Freedman, Kivilcim ve Baklacioğlu, 2017). Tarihçi Donato ve Gabaccia'nın çalışmaları, "göçün kadınlaşması"nın, konuyla ilgili son çalışmaların öne sürdüğünden çok daha eski bir fenomen olduğunu göstermektedir. Donato ve Gabaccia'ya (2016) göre, kadınlar dört yüzyılı aşkın bir süredir küresel göç hareketlerinin bir parçası olmuştur. Yine aynı yazara göre, 19. ve 20. yüzyıllarda önemli sayıda kadın sıklıkla göç etmiştir.

Göçmen kadınların medyada yeterince temsil edilmemesi, onların "kurtarılması gereken mazlum kadınlar" olarak tasvir edilmesi ve erkeklerin de "güvenlik, kamu düzeni ve ekonomik istikrara yönelik tehdit unsurları" olarak sunulan portreleri, "göç krizi" mantığı içinde pekiştirilmektedir.

2011'de Suriye'de başlayan iç savaş, Türkiye'ye doğru hayli yoğun ve istisnai bir göçmen akışına sebebiyet vermiştir. Suriye krizi ile birlikte Türkiye'ye gelen Suriyelilerle ilgili pek çok veri bulunmaktadır. Göç İdaresi Başkanlığı'nın yayınladığı yaş aralığı tablosuna göre Türkiye'de geçici koruma statüsündeki Suriyeli erkekler, toplam Suriyeli sayısının %53,8'ini, Suriyeli kadınlar da %46,2'sini oluşturmaktadır. 10 yaşın altındaki Suriyelilerin sayısı ise 1 milyon 74 bin 592 ile %28,9'dur. Suriyeli erkeklerin sayısı Suriyeli kadınların sayısından 281 bin 197 kişi fazladır ve erkek-kadın sayısı arasındaki en büyük fark 70 bin 310 kişi ile 19-24 yaş aralığındadır. Yaş aralığı arttıkça bu fark azalırken, 55 yaş ve üzeri aralıklarda kadınların sayısının erkeklerden daha fazla olduğu görülmektedir (Mülteciler, 2021).

Ancak Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (UNHCR) 1985'ten beri kadınları mülteci nüfusunun risk altındaki bir kesimi olarak gördüğü ve Kanada gibi bazı ülkelerin, yeniden yerleştirilen kişileri seçerken "risk altındaki" kadınlara öncelik verdiği bilinmektedir (2018). Aynı raporda ayrıca, yeniden yerleştirildikten sonra "risk altındaki" kadınların ve kız çocuklarının deneyimleri, güvenlik ihtiyaçları hakkında çok az şey bilindiğine ve bunun, süreçte dikkate alınması gereken bir faktör olduğuna dikkat çekilmektedir. UNHCR, cinsiyetle ilgili özel koruma endişesi olan ve normalde ailesinin erkek üyeleri tarafından sağlanan "etkili" korumaya sahip olmayan bir kadın veya kız çocuğunu risk altında kabul etmektedir (2018).

Göç İdaresi Başkanlığı verilerine göre şu an Türkiye'de 19-24 yaş aralığında 480.080 geçici koruma statüsünde Suriyeli bulunmaktadır. 206.614 kadın, bu nüfusun %43'ünü

oluşturmaktadır (Göç İdaresi, 2021). Üniversite çağında olup Türkiye’de yaşayan bu genç kadınların herhangi bir üniversiteye kayıtlı olma sayılarına baktığımızda YÖK’ün 2020-2021 istatistiki verilerine göre 18.032’sinin, yani sadece %9’unun üniversite eğitimi aldığı sonucu ile karşılaşılmaktadır (YÖK, 2021). Bu verilere göre en çok Suriyeli öğrencinin İstanbul, Eskişehir, Şanlıurfa, Gaziantep, Mersin ve Hatay illerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu oran Suriyelilerin yerleşik oldukları illerle doğru orantılıdır. Bu verilerin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığını alıp üniversitede bulunan Suriyelileri ne kadar kapsadığı bilinmemektedir. Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanı Süleyman Soylu’nun açıklamalarına göre 31 Aralık 2021 tarihine kadar 84.152’si çocuk olmak üzere 193.293 Suriyeli Türk vatandaşı olmuştur (Çetin, 2022). Bu çalışmanın konusu olmasa bile bir başka gerçeklik ortaya çıkmaktadır ki Türkiye’de yaşayan üniversite çağındaki Suriyeli genç kadınların %90’ı eğitim almamaktadır. Bu genç kadınlar, evlendirildikleri veya işçi olarak çalıştırılmakta oldukları için başka sosyal problemlerle karşılaşmaya açık hale gelmektedir.

Göçün kadınlaşması, politika yapımcıların göçmenlere ev sahipliği yapan toplumlara yönelik politikalarını tasarlarken dikkate almaları gereken önemli bir tartışma haline gelmektedir. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) ve akademik saha çalışmaları, kadın mültecilerin temel ihtiyaçlara ve sağlık hizmetlerine erişimde “acil durumlarının” altını çizerek hem kamplarda hem de kamp dışında karşılaştıkları zorlukları ortaya koymaktadır (AFAD, 2017). Kadın mültecilerin Türkiye’deki yaşamlarına dair sahadan edinilecek bilgilerin politika oluşturmadaki önemi azımsanamayacak kadar büyüktür. Hem Suriyeli kadınların hem de diğer göçmenlerin Türkiye’deki yaşama uyum sağlayabilmeleri için sahadan yapılacak çıkarımlar üzerinden inisiyatif geliştirilmesi gerekmektedir.

Çatışmalardan dolayı ülkesini terk eden kadınların yaşadıkları dil, kültür ve barınma sorunlarının yanında, bu kadınların göç etme aşamasında henüz 9-12 yaşında olan kız çocukları, aradan geçen on yılın sonunda 19-22 yaşlarındadır. Bu grubun önemli bir kısmı da eğitimlerini üniversite aşamasına kadar getirmeyi başarmıştır. Murat Erdoğan tarafından yapılan araştırma verilerine göre 2012-2013 eğitim yılında yükseköğrenim gören Suriyeli sayısı 962 iken, bu sayı 2019-2020 eğitim yılında 33.554 kişiye ulaşmıştır (Erdoğan, 2020). Muazzez Harunoğulları ve arkadaşları (2019) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada ise YÖK verilerine göre 2017-2018 eğitim yılında üniversitelerde 19.069 Suriyeli öğrencinin eğitim gördüğü ve bunların 7.045’inin (%36,94) kadın olduğu belirtilmektedir.

Bunlara ek olarak, Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) Türkiye Ülke Programı örgün eğitime katılan Suriyeli mülteci çocuk sayısındaki süregiden artışa katkıda bulunmaya devam etmiştir. Mülteciler için hayata geçirilen Şartlı Eğitim Yardımı (ŞEY) programının düzenli olarak büyümesi ile birlikte, programdan faydalanan çocuk sayısı Aralık 2018’de 410.740’a, Aralık 2019’da ise 562.016’ya yükselmiş ve böylece okula devam eden mülteci çocukların %80’i program kapsamına dâhil edilmiştir (UNICEF, 2019). Üniversite eğitimi öncesi kademelerde eğitimin özendirilmesi için UNICEF ve Türkiye iş birliği ile gerçekleştirilen nakdi desteklerin benzeri üniversite aşamasında uygulanmamaktadır. Ancak üniversite öncesi kademelerde kız çocuklarına yönelik yürütülen desteklerin, yükseköğrenim gören gençlerin içinde kadın öğrencilerin sayısını artırdığı kabul edilebilir.

Yükseköğrenim gören Suriyeli genç kadınların sayısal ve niteliksel durumu, göçün kadınlaşması olgusu içinde önemli ve göstergesel bir konudur. Yaşları itibarıyla, Suriye’yi hiç görmeden büyüyen bu genç kadınların şu ana ve geleceğe dair düşünceleri ve eğilimleri gerek göç

yönetimi açısından gerekse de göçün kadınlaşması olgusunun yönelimlerinin anlaşılabilmesi açısından özel önem taşımaktadır.

2. Amaç ve Yöntem

Bu çalışma, Suriye'den çocukken gelen ve şu an üniversite öğrencisi olan kadınların gerçekliğini onların hayatta kalma pratikleri, gündelik hayatta karşılaştıkları engellerin üstesinden gelme deneyimleri ve göç yolculuklarında yeni ilişkiler kurmalarına olanak tanıyan çeşitli süreçler üzerinden, ulusötesi feminizm bakış açısıyla anlamayı amaçlamaktadır. Ulusötesi bakış açısı, mülteci çalışmalarının yanı sıra kesişimsel ve ulusötesi feminist yaklaşımların da kavşağında yer almaktadır.

Bu çalışmada, 2011 Suriye İç Savaşı sonrası Türkiye'ye zorunlu göç eden ailelerin, o dönem çocuk yaşta olup şimdi ise yükseköğrenim görececek yaşa ulaşan ve Türkiye'nin farklı illerinde üniversite öğrenimi gören kızlarıyla derinlemesine görüşmeler yapılmıştır.

Çalışma Şanlıurfa, Gaziantep, Hatay ve İstanbul illerinde yürütülmüş; öğrencilerin yaşadıkları ve öğrenim gördükleri bu illerde bulunularak, katılımcı gözlemler gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmaya katılan kadın öğrenciler. Türk vatandaşlığı almış olsalar bile menşee vatandaşlıklarından yola çıkılarak "Suriyeli üniversiteli kadınlar" olarak tanımlanacaklardır.

Yapılan görüşmeler ile cevabı aranan soruları şu şekilde sıralamak mümkündür: Suriyeli genç kadınların Türkiye'ye geliş hikayelerinin çocukluk hatıralarında bıraktığı izler nelerdir? Yolculuklarını ve nihayetinde entegrasyonlarını yapılandıran önemli kimliklerin kesişimleri nelerdir, bu kimlikler nasıl belirlenmiştir ve belirlenmeye devam etmektedir? Türkiye'de yaşadıkları ayrımcılık ve içerme biçimleri onları nasıl etkilemiştir? Türk toplumu ile beraber yaşama sürecinde geliştirdikleri direniş ve uyum stratejileri nasıl anlaşılabilir?

Göçmen kadınların gerçeklerini hesaba katmak için uluslararası kuruluşların benimsediği araçlar kadar kadınlara özel koruma mekanizmalarının geliştirilmesi de önemlidir. Çalışmaya bir bağlam kazandırmak amacıyla, Suriye probleminin Türkiye ve komşu ülkelerde mültecilerin yerinden edilmesi, kabul edilmesi ve yeniden yerleştirilmesi üzerindeki etkilerine ilişkin bazı arka plan unsurlarını açıklamakta fayda vardır.

3. Suriye İç Savaşı ve Kadınların Zorunlu Göçü

2011 yılından bu yana Suriye, 6,6 milyonu ülke içinde ve 5,6 milyonu sınır dışında olmak üzere yaklaşık 13,1 milyon insanı yerinden eden kanlı bir çatışmaya girmiştir (UNHCR, 2018). Son otuz yılda Suriye kaynaklı göç hareketliliği kronik küresel göç hareketliliğinde birinci sırada ele alınan Afganistan ve Filistin kaynaklı göç hareketliliğinin yerini almaktadır. 2020 itibarıyla dünya çapında dört mülteci den biri Suriyeli'dir.

Suriye iç savaşı, özellikle 2012 ve 2015 yılları arasında, ülke sınırları içinde ve ötesinde insanların yerinden edilmesine neden olan çeşitli aşamalardan geçmiştir (UNHCR, 2017; Winter ve Zyla, 2016). Onurlarına saygı gösterilmesini talep etmek için sokaklara dökülen Arap Baharı ülkelerinin vatandaşlarının ardından Suriye'de, Robin Yassin-Kassab ve Leila al-Shami'nin (2016) ifade ettiği "sessizlik krallığı"na, yani ülkeyi onlarca yıldır rahatsız eden korku ve baskı iklimine karşı, isyan niteliğinde protestolar patlak vermiştir. McHugo (2014), protestocular tarafından talep edilen haysiyet kavramını üç ana başlığın toplamı olarak tanımlar: insan hakları, demokrasi ve çalışma hakkı. Başlangıçta barışçıl olan, farklı etnik ve dini gruplardan milyonlarca insanı bir araya getiren protestoların, yetkililer tarafından hızla ve acımasızca bastırıldığı bir

gerçektir. Suriyelilerin öfkesi, Mart 2011'de 9-15 yaş arası on beş çocuğun rejim tarafından tutuklanıp işkence görmesi, Arap Baharını destekleyen duvar yazılarını yazarların şiddete maruz kalması ve genç Hamza'nın kaybolması gibi bir dizi kanlı olayın ardından ülke geneline yayılmıştır.

Bahsedilen sert önlemlere somut bir örnek de 13 yaşında Al-Khateeb'in öldürülmesidir. Al-Khateeb Nisan 2011'de ülkenin güneyindeki Daraa şehrinde gözaltındayken öldürülmüş ve bir ay sonra parçalanmış bedeni ailesine iade edilmiştir (McHugo, 2014). Hükümet, çocuğun işkence gördüğünü reddetmiş hatta cumhurbaşkanı taziye için aileyi ziyaret etmiş, ancak rejimi destekleyen etkin konumdaki çok az sayıda Suriyeli dışında kimse olayın hükümetin versiyonuna inanmıştır (McHugo, 2014). Bunun üzerine, kendilerini yeniden susturmayı amaçlayan bu saldırılardan geri adım atmayan kadınlı erkekli göstericiler reform değil, tek taraflı rejim değişikliği talep etmek için kendilerini devrimci komiteler halinde örgütlemeye başlamıştır.

Farklı kaynaklar (McHugo, 2014; Yassin-Kassab ve Al-Shami, 2016; Abouzeid, 2018), rejimle çatışmaların, ulusal ordudan askerlerin kaçması ve silaha sarılmış vatandaşlarla birlikte hızla militarize bir biçim aldığını göstermektedir. Bunun bir sonucu olarak, Temmuz 2011'de Özgür Suriye Ordusu kurulmuştur.

Çeşitli grupların silahlanmaya direnme çağrısına rağmen, çatışma yoğunlaşmış ve 2012'den itibaren özellikle Humus ve Halep'te giderek sivil nüfusu daha fazla etkilemiştir. Ardından, 2014 yılında İslam Devleti olarak isimlendiren terör örgütünün Suriye'deki çatışma ortamına dahil olması, bunu takiben Halep topraklarında ve Irak'ta halifeliğini ilan etmesi, olayları farklı bir boyuta taşınmıştır. Çok şiddetli çatışmalar, grubun kontrolü altındaki sivil halk için ciddi sonuçlar doğurmuştur. Özellikle El Kaide tarafından desteklenen diğer İslamcı hareketlerin de sahaya girmesi, iç savaşı çeşitli bölgesel ve uluslararası güçlerin vekalet savaşı haline getirmiştir (Abouzeid, 2018).

Ülkenin kuzeydoğusunda, YPG ile çatışan İslam Devleti, kaleleri olan Rakka ve Deyrizor'u kaybetmiş, 2017'de geri çekilmek zorunda kalmıştır. 2018 yazında ise, ülkenin güneyinde Özgür Suriye Ordusu, muhalif güçlerin işgal ettiği toprakların neredeyse tamamını geri almıştır. Türkiye ve İran da gerçekleştirdikleri operasyonlarla kendi kontrolleri altında bölgeler oluşturmayı başarmışlardır. 2021'de yaşanan gelişmeler sonucunda, Rusya'nın desteği ile toparlanmaya başlayan Suriye Rejimi ise çok sayıda bölgede kontrolü ele geçirmiştir.

Bu gelişmelere rağmen ABD Başkanı Trump, Ekim 2019'da (nihayetinde gerçekleştirilmemek üzere) hazırlıksız bir şekilde, ülkenin kuzeyindeki Kürt bölgesinde Amerikan birliklerinin geri çekileceğini ilan etmiş ve bölge yeniden istikrarsızlaşmıştır.

Bu nedenle, bu yazının yazıldığı sırada Suriye, bölgesel ve uluslararası güçlerin etkisinin hissedildiği birçok iç çatışma tarafından parçalanmış bir ülke olmaya devam etmektedir. Bu durum, nüfusu çok istikrarsız bir güvenlik ve sosyoekonomik plan içinde tutmakta, düzenli olarak binlerce insanı ülke sınırları içinde ve dışında yerinden etmeye zorlamaktadır.

İç savaş, başlamasından bu yana on yıl içinde yüz binlerce insanın yaşamını kaybetmesine neden olmuştur. Kalabalık şehirler yok edilmiş ve yoğun insan hakkı ihlalleri yaşanmıştır. Suriye'nin savaş öncesi 22 milyonluk nüfusunun yarısından fazlası güvenlik ve fırsat arayışıyla birden fazla kez evlerini terk etmek zorunda kalmıştır.

Suriye içinde 6,7 milyon kişinin ülke içinde yerinden edildiği (IDP) tahmin edilmektedir. Bunların yarısından fazlası kadın ve çocuklardır. Ülke içinde ya da ülke dışına göçe zorlanan nüfusun üçte ikisinden fazlası, acil insani yardıma muhtaç durumdadır. Göçe zorlananların %83'ü yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır. %60'ı ise açlıkla karşı karşıyadır (Mercy Corps, t.y.).

Türkiye, Ürdün ve Lübnan gibi komşu ülkeler Suriye'deki savaşın ilk yıllarında ülkeler arasındaki nüfus hareketini düzenleyen mevcut anlaşmalar uyarınca, Suriye'den insanların topraklarına düzensiz göçmen olarak geçişlerine engel olmamıştır. UNHCR 2021 verilerine göre göçmenlerin 3.655.000'i Türkiye'ye, 865.500'i Lübnan'a, 663.500'ü Ürdün'e ve 243.100'ü Irak'a sığınmak mecburiyetinde kalmıştır (Mercy Corp, 2021).

Çok sayıda mülteciye ev sahipliği yapılmasına karşın üç yaşındaki Alan Kurdi'nin cesedinin Türkiye'de bir sahilde bulunduğu 2015 yazındaki trajik olaya kadar, Suriye'den gelen mültecilerin durumu medya sahnesinde ve "Batı" politikasında ön plana çıkarılmamış, bazı ülkeler kapılarını onlara açmayı kabul etmemiştir (Piché, 2017). Alan Kurdi'nin fotoğrafı Avrupa ülkelerinde mültecilere bakış konusunda bir değişikliğe yol açmıştır.

Bunu takiben Birleşmiş Milletler (BM) ve diğer uluslararası kuruluşlarca yapılan yardımlar artmıştır (DW, 2015). Uzun süre Budapeşte'de bekleyen Suriyeli ve Afgan mülteciler, Almanya ve Avusturya sınırına doğru yürümeye başlayınca, bu iki ülke gelen mültecilere sınırlarını açmak zorunda kalmıştır (Evrensel, 2015). Dünyanın en ünlü müzik gruplarından U2, Torino'da verdiği konserde *In the Name Of Love* şarkısının sözlerini değiştirerek mülteci konusuna dikkat çekmiştir: "Bir adam dikenli tel çitine takılır. Bir çocuk boş bir sahilde mahvolur." Bono, konserde seyircilere "Kalbi ve sınırları merhamete kapalı bir Avrupa mı yoksa kalbini açan bir Avrupa mı?" diye sorunca dünya kamuoyu Suriye'de olanlara daha titiz biçimde yaklaşmaya başlamıştır (Hürriyet, 2015). Göç meselesinin Avrupalı ülkelerin gündeminde iyiden iyiye yer tutmaya başlaması, bu ülkeleri Suriye'de yaşanan iç savaşa ve insani krizlere karşı daha duyarlı hale getirmiştir. Ancak bu durum Suriyeli mültecilerin özellikle kadın ve çocukların sorunlarına ve ihtiyaçlarına cevap olamamıştır.

Göçmenlerin insani durumları hakkında gelişen bu hassasiyet, somut olarak göçmenler lehine politikalara yansımamıştır. 2013 yılından bu yana, bu devletler kademeli olarak insanların sınırlardan geçişlerine engeller koymanın yanı sıra, vize mecburiyeti uygulayarak veya Suriyelilerin yasal olarak hareket etmelerini frenleyen yasalar oluşturarak, belirli kısıtlamalar faaliyete geçirmiştir (Doraï, 2018). Örneğin Ürdün, bekar mültecilerin sınırdan geçişine izin vermemiştir. Ocak 2016'da Türkiye, Suriyelilerin vizesiz çalışmasına izin veren anlaşmayı sona erdirmiş ve 2015 yılından bu yana sınıra 885 km uzunluğunda beton duvar örerek Suriyelilerin girişini fiziksel olarak engelleme kararı almıştır. Benzer uygulamaları Lübnan da gerçekleştirmiştir.

4. Kavramsal Çerçeve: Ulusötesi Feminizm

Kadın hareketinin dayandığı liberal feminizmin kökleri, özellikle kadınların oy hakkı ve eğitime erişimi üzerine odaklanan ve 19. yüzyıl aydınlanma hareketi ile ilişkilendirilen ve aynı dönemde gelişen birinci dalga feminizme dayanmaktadır (Zhang ve Rios, 2022). Liberal feminizmin en büyük özelliği kadınlara ilk defa eğitim ve oy hakkının verilmesi üzerine odaklanmasıyla eşitlik iddiasının tartışılmaya başlanmasıdır. Tüm feminist teori Mary Wollstonecraft, 1792'de yazdığı *A Vindication of the Rights of Woman* (Kadın Haklarının Savunusu) dayanmaktadır.

Wollstonecraft'a göre, mademki erkekler ve kadınlar aynı ahlaki ve düşünsel öze sahipler, o zaman eşit olmalı ve aynı eğitimi almalıdırlar (Todd ve Ferguson, 1984).

Yirminci yüzyılda küreselleşme, feminist politika için yeni bir çerçeve ve tartışma alanları getirmiştir ve özellikle politik fırsatlarda değişiklikler yaratarak feminizmin doğasını etkilemiştir. Küreselleşme, insan haklarının güçlü ve meşrulaştırıcı bir ilke olduğu yeni alanların, kurumların ve yeni bir dilin oluşmasını sağlamıştır (Walby 2002, 534).

Ulusötesi feminizm¹ çok geniş bir kavram olmakla birlikte, bu çalışma daha çok ötekileştirilen kadınlar üzerine bir feminizme odaklanmaktadır. Ulusötesi feminizm, küreselleşmenin feminist dayanışma için ulusal sınırların ötesinde yeni koşullar yarattığını savunmaktadır. Ulusötesi feminist uygulama, ataerkil ve kapitalist iktidar yapılarını eleştiren ve bunlara direnen; bunun yanı sıra da toplumsal cinsiyet, devlet, ırk, sınıf ve cinsellik rolünü anlamak için birlikte çalışan küresel kadın hareketlerinde bulunmaktadır (Dalaman, 2020, s. 54). Bacchetta'ya (2006) göre, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki ulusötesi feministlerin çalışmalarına siyahî feministlerin araştırmaları, beyaz kadın sınıf çalışmaları, post-kolonyal teoriler ilham vermektedir.

Ulusötesi feminist akademik paradigma, sömürgeci mirasın dünya genelindeki insanların sosyal, ekonomik ve politik baskısını nasıl şekillendirdiğini ve şekillendirmeye devam ettiğini vurgulayan postkolonyal feminist teorilerden yararlanmaktadır (Grewal ve Kaplan, 1994). Farklı bölgelerden insanların cinsiyet eşitsizliği konusunda aynı öznelliklere ve deneyimlere sahip olduğu fikrini reddetmekte, ayrıca küresel kapitalizmin benzer sömürü ve eşitsizlik ilişkileri yarattığını kabul etmektedir. Bu temel kavram, dünyanın dört bir yanındaki feministlerin dayanışma bulabileceği ve işbirliği arayabileceği diyaloglar yaratmaktadır. . Ulusötesi feminizm, küresel kapitalizmi ve neoliberalizmi daha da karmaşık hale getirmektedir. Feministlerin fikir alışverişinde bulunmaya ve ulus-devlet sınırları ötesinde işbirliği yapmaya başladığı ulusötesi feminizm ağlarının pratiğinin kökeni, 1970'lerde Birleşmiş Milletler konferanslarına dayanmaktadır (Disch ve Hawkesworth, 2016). 1975'te Birleşmiş Milletler Kadın On Yılı, Birleşmiş Milletler'in Uluslararası Kadın Yılı ilan etmesiyle başlayan günümüze kadar devam edecek olan on yıllık konferanslara öncülük etmiştir: Mexico City (1975), Kopenhag (1980), Nairobi (1985) ve Pekin (1995) (Swarr ve Nagar, 2012; Disch ve Hawkesworth, 2016). Bu konferanslar dünyanın her yerinden feministlerin temasını kolaylaştırmış ve sınırları aşan tartışmaların gerçekleşmesine izin vermiştir. "Batılı feministler" in -ABD merkezli beyaz, sınıf ayrıcalıklı kadınlar" feministler için kullanılan bir terim (Disch ve Hawkesworth, 2016)-, kadın hakları hareketine egemen olmasını dünyanın diğer bölgelerinden kadınlar eleştirmeye başlamışlardır. Batılı feministler tüm kadınların aynı deneyimleri yaşadığını varsaymakta, ırk, devlet, ekonomik durum gibi faktörlerin yaşamları üzerindeki etkisini dikkate almamaktaydı.

Ulusötesi feminist yaklaşımın öncülerinden Grewal ve Kaplan, ulusötesi meselelerin ele alınmasından yanadırlar. Ulusötesi terimini "[...] küresel-yerel ya da merkez-çevrenin tamamen konumsal bir siyasetini, küresel-yerel veya merkez-çevrenin lehine sorunsallaştırmak" olarak tanımlayan yazarların bu tespitini Mattelart (2008), "kesişen çizgiler" tanımlamıştır (s. 251-252). Burada, sosyal fenomenlerin (özellikle kadınların göçüyle bağlantılı olan) ikili mantığı takip etmediğini, bunun yerine karmaşık ve çapraz bir şekilde "mekanları" nasıl kestiğinin altını çizmektedirler.

¹ Ulusötesi kelimesinin literatürde farklı yazılışları olsa da (ulus ötesi, ulus-ötesi) bu çalışmada Türk Dil Kurumu sözlüklerinde yazıldığı, "ulusötesi" şekliyle kullanılacaktır (Sözlük, t.y.).

Bacchetta (2006, s.2)'nin ilk vurguladığı yön, "ulusötesi feminist teorilerin, kendilerinden önce gelen ve diyalog içinde kaldıkları sayısız entelektüel hareket tarafından bilgilendirilen ve ortaya çıkartılan, heterojen bir analitik alan oluşturduğu" şeklindedir. Bu çalışma "[...] mevcut küreselleşme çerçevesinde toplumsal cinsiyet, cinsellik, ırk-ırkçılık, sosyal sınıf ve ayrıca sömürgecilik, kölelik sonrası dönem ve diasporayı ayrılmaz bir şekilde birleştiren çok çeşitli feminist tartışmaları bir araya getiren..." (2006, ss.2-46) bir feminist külliyattır. Bacchetta, ulusötesi feminist teorilerin ortaya çıkışının ilk olarak kültürel çalışmalar akımına dahil olan feministler arasında olduğunu ifade etmekte ve ulusötesi feminizmin, disiplinler arası (örneğin edebiyat, sosyoloji, antropoloji), çok disiplinli (örneğin Afrikalı-Amerikalı, toplumsal cinsiyet veya etnik çalışmalar bölümleri) ve disiplinler üstü (örneğin Güney Asya Çalışmaları gibi "kültürel alan" bölümleri) çalışıldığını vurgulamaktadır.

Ulusötesi feminist teorilerin bir diğer temeli, ister STK'larda çalışan aktivistlerin, isterse de akademik dünyadaki araştırmacıların olsun, dünyanın her yerinden feministlerin somut çalışmalarına değinmeleridir (Gallegos, 2017; Mahrouse, 2014). Ulusötesi feminist araştırmacılar böylelikle küresel ölçekte feminist hareketlerle dayanışma içinde olmayı ve eylemlerinin küresel ve yerel ölçekte temellerini anlamayı amaçlamaktadırlar. Bu nedenle, kadınların ve aktivist hareketlerin maddi gerçekliklerine yönelik bu vurgu, ulusötesi yaklaşımın anlaşılması için temel olarak görülmektedir.

Ulusötesi feminist çalışmanın bu yaklaşımına bir örnek; Zeweri'nin (2017), misyonu göçmen kadınları güçlendirmek ve geliştirmek olan bir Amerikan STK'sı ile beraber yürütülen, Afgan kadınların otobiyografik yazım sürecinde onlara eşlik ettiği çalışmasıdır. Bu çalışma, ulusötesi feminist yaklaşımın gerçeklikle bağlantılı olarak sıklıkla bir anlayış ve "eylem mantığı" olarak kullanılan "kırılmalı" kavramının analizi yoluyla, Afganistan gibi toplumdaki nüansları ve karmaşıklığı çok iyi göstermektedir. Zeweri, bu kadınlarla (çevrimiçi yazma eğitmeni olarak) eyleme katılırken, sivil toplum kuruluşu (STK) temsilcilerinin (çalışanlar ve gönüllüler) eylemlerinin ardındaki mantığı güncellemesine olanak tanıyan analitik ve eleştirel bir bakış açısı benimsemiştir. Katılımcı Afgan kadınlarının sesine ve ayrıca görüşmeler yaptığı STK temsilcilerine öncelik vererek, eylemlerinin "Batılı" bağışçılar üzerindeki etkisini özellikle hesaba katmıştır. Zeweri, kadınların yazmaya yönelik motivasyonlarının ve günlük yaşamlarının gerçeklerinin büyük ölçüde kendilerine eşlik eden STK temsilcilerinin gözünden kaçtığını ve bunun da STK'ların yapmak istediklerine ters düşen deneyimlerinin özelleştirilmesine yol açabileceğinin altını çizmektedir. Dolayısıyla yazarın bulguları, göçmen kadınların deneyimlerinin anlaşılmasını göstermeye yardımcı olmaktadır. Bu, eylemi, günlük yaşamlarının zenginliği ve karmaşıklığı göz ardı edildiğinde kadınları göçmen olarak etkileyen temel nedenleri açıklamaya dayalı mantıklarla sınırlamaktadır.

Buradaki yaklaşımın, Afrika, Asya, Orta Doğu veya Latin Amerika gibi çeşitli bölgelerden gelen feministlerin düşünceleri ve pratikleri ile sözde "batılı" toplumlarda (örneğin siyah kadınlar, lezbiyenler, yerliler, göçmenler vb.) marjinalleştirilmiş bir duruşu (karşıtlık yerine) diyaloga soktuğu anlaşılmaktadır. Ulusötesi feminist araştırmacılar dünya çapında marjinalleşmenin çeşitli veçhelerini ele almanın yanı sıra, güçlü ve ayrıcalıklı yerlerde (akademi, devlet kurumları, çok uluslu şirketler, ayrıcalıklı sosyoekonomik geçmişler, vb.) meydana gelen fenomenlerle de ilgilenmektedirler.

Bir başka yaklaşım da ulusötesi feminizmin ulusötesi göçmenlikle kesişme noktasıdır. Ulusötesi göçmenlerin en önemli özelliği çeşitli toplumları kapsayan ekonomik, politik ve sosyal ağları

sürdüremeleridir. Bu ağlara üyeliği tanımlayan, ortak bir menşe ülke veya paylaşılan bir kimliktir. Ulusötesi toplulukların üyeleri genellikle ortak bir etnisiteye sahip olmakla birlikte, çoğu zaman kolektif bir “ev” hafızasını korumakta ve genellikle de “anavatana” dönmeyi arzulamaktadır (Al-Ali ve Koser, 2002, s. 7).

Ulusötesi feminizmin ilgi alanları bu nedenle karmaşıktır ve kendi eleştirmenlerinin kör noktalarını yeniden üretmemek için mümkün olduğunca az "ikili" olması tercih edilmektedir. (Mohanty, 2003; McLaren, 2017; Zeweri, 2017). Bu açıdan bakıldığında ulusötesi feminizmi değerlendirirken kesişimsel feminizm ve post-kolonyal feminizm yaklaşımlarından yararlanılmaktadır.

4.1. Kesişimsel Feminist Teorilerin Ulusötesi Feminist Düşünceye Katkısı

Ulusötesi feminizm teorisyenleri aynı zamanda kesişimsel feminizmin ana akımından da yararlanmaktadırlar: Hill Collins ve Bilge'ye (2016) göre kesişimsellik şu şekilde anlaşılabilir (s. 1):

“[...] dünyadaki insanlarda ve insan deneyimlerindeki karmaşıklığı anlama ve analiz etme yolu. [...] Konu toplumsal eşitsizlik olduğunda, belirli bir toplumda insanların yaşamları ve iktidarın örgütlenmesi ister ırk ister cinsiyet veya sınıf olsun, tek bir toplumsal bölünme eksenini tarafından değil, birlikte çalışan ve birbirini etkileyen birçok eksen tarafından şekillendirildiği göz önüne alındığında daha iyi anlaşılır. Bir analitik araç olarak kesişimsellik, insanlara dünyanın ve kendilerinin karmaşıklığına daha iyi erişim sağlar.”

Bütün alanlar ve tüm duruşlar ‘içinde ortaya çıkan dinamikleri potansiyel olarak sorgulama mantığının ardından ulusötesi feministler, sözde toplumların ayrıcalıklı alanlarına ait olmayan yerlerin içsel karmaşıklığıyla da ilgilenirler. Bu duruma örnek olarak sosyal sınıfla kesişen güç ilişkisi ele alınabilir. Başka bir azınlığa ve marjinalleştirilmiş gruba ait olma nedeniyle kadının kadına uyguladığı psikolojik ve fiziki şiddeti hesaba katmaktadırlar (Schulman, 2017).

Bu çeşitli baskı biçimlerinin çoklu kesişimlerinin sonuçlarını kavramsallaştırmak için Hill Collins (2000), kesişen baskıların geliştiği ve kapsandığı sosyal organizasyonu tanımlayan bir “egemenlik matrisi” geliştirmiştir. Bu matris, Amerika Birleşik Devletleri'nde siyah kadınların karşılaştığı baskının kesişim mekanizmalarını düzenleyen okullar, konutlar, istihdam, hükümet ve diğer sosyal kurumlar aracılığıyla böyle bir tahakkümün nasıl gerçekleştiğini göstermektedir. Bir kesişimsellik kuramlaştırması öneren ilk kişi olan Crenshaw'ın (1991) çalışmasına paralel olarak Hill Collins, evrensel özellikleri paylaşan baskıların çeşitli yerel gerçeklikler içinde nasıl işlediğini göstermek istemiştir. Bu, bizi Nawyn'in (2010) yer ve tarihi kesişimsel analizin temel bileşenleri olarak bütünleştirme önerisine götürmektedir. Bell Hooks'un (2000) çalışması da sınıf, cinsiyet, ırk vb. sınırlarını aşan ortak duyarlılıkları örnekleyerek, ortak unsurları ortaya çıkarma arzusuna ve empati kurmak için ortak temeller ile ortak taahhütlerin tanınmasını artıran ve nihayetinde dayanışma ve eylem için bir temel olarak hizmet edebilecek bağlar oluşturmaya dayanmaktadır.

Öte yandan, bazı öncü ulusötesi feminist çalışmalar, bu deneyimlerin yerden yere ve gruptan gruba değişse de kapitalizme karşı toplumsal direnişin farklı anlatılarını dile getirdiğini ifade etmektedir (Grewal ve Kaplan, 1994). Bu nedenle ulusötesi feminist teoriler, kadın mücadelesi ve uğradıkları baskılar arasındaki benzerlikleri de ortaya çıkarırken, mücadeleenş de baskının da tarihsel karakterini vurgulamayı amaçlamaktadır (Mohanty, 2003). Shohat'ın (2002), ulusötesi feminizmin "tarihlerin ve toplulukların özünde birbirine bağlı olduğu ve karşılıklı olarak

birbirini aydınlatma olasılığına açık olduğu yerleşik bir uygulama" olduğunu söylemesini sağlayan şey budur (aktaran Bacchetta, 2006, s. 6).

4.2. Post-kolonyal Feminist Teorilerin Ulusötesi Feminist Düşünceye Katkısı

İkinci dalga kadın hareketiyle ortaya çıkan "küresel kız kardeşlik" anlayışı, bütün kadınların ortak deneyimlere sahip olduğunu ve ataerkil baskıya maruz kaldıklarını savunmaktadır. Bu bakış açısıyla, dünyanın her yerinde yer alan kadınların birbirlerini anlayabilen kız kardeşler olduğu varsayımına ulaşmıştır. Küresel kız kardeşlik, aynı çıkarlara, perspektiflere, hedeflere ve benzer deneyimlere sahip, kültürel açıdan tekil ve homojen bir grup olarak görülen kadınların diyalog ve dayanışma ile ataerkil baskıyla mücadele fikridir (Siegel, 2007: 51). Bu çerçevede, ortak ezilmişlik vurgusu yapan kız kardeşlik anlayışı, bütün dünya kadınları arasında öngörülen bir dayanışmayı temel almaktadır (Tür vd., 2010, s. 6).

Küresel kız kardeşlik anlayışında sıklıkla vurgu yapılan bir kategori olan "kadınların deneyimi", kurban kadın ve gerçeği anlatan kadın parametrelerine dayanmaktadır. Kurban kadın, ataerkil baskılara maruz kalan kadınları; gerçeği anlatan kadın da söz konusu baskılara maruz kalan kadınların durumunu ortaya çıkaran kadınları sembolize etmektedir ki gerçeği anlatan kadın, sosyal bilimlerle uğraşan kadınlardır (Mohanty, 2003, s. 159). Bu nedenle de diğer kız kardeşlerini aydınlatma görevini üstlenmektedirler (Naghbi, 2007, s.77).

Bu bakış açısı, postkolonyal Feministler tarafından tamamen reddedilmemekle beraber, eksik olarak değerlendirilmiştir. Söz konusu anlayışın geliştirilebilmesi için "küresel kız kardeşlik" kavramı postkolonyal feminizm tarafından farklı şekillerde eleştirilmiştir. Bu anlamda, postkolonyal feministler, kadının tarih ötesi bir konuma yerleştirilmesine ve tek bir kategoriye indirgenmesine karşı çıkmışlardır. Postkolonyal feminizme göre, kadın kimliği toplumdan topluma ve zamana göre değişiklik gösteren bir kategori olarak ele alınmalıdır

, "[...], Batı'nın kullandığı varsayımları, terimleri ve mantıkları içeren bir süzgecin kullanımını şiddetle eleştiren, "Üçüncü Dünya" dediği kadınlar ve onların varoluş koşullarını anlatan post-kolonyal feminist teoriler, bu anlamda ulusötesi feminizm tamamlayıcı bir akımdır (Bacchetta, 2006, s. 6). Aynı zamanda, bazı toplumların hali hazırda başarmış olduğu ve diğerleri için ideali temsil edecek olan "ilerleme anlatısının" sorgulanması, bu iki "evrene" ait kadınlar arasında sömürge anlatısının bir varyantı tarafından işaretlenen bir etkileşim üretmektedir. Küresel Kuzey'de² marjinal konumda olan insanların (örneğin siyahi, Müslüman, LGBTQI, yerli, engelli, göçmen kadınlar) gerçekleriyle ilgilenme ihtiyacı hakkında daha önce vurgulanan ulusötesi feministlerin katkılarıyla olan bağlantılar, burada açıkça görülmektedir. Bell Hooks'un (1981) siyah kadınların feminist hareket içinde dışlandığına ve değersiz görüldüğüne dikkat çekmesi, post-kolonyal feminizm için önemli bir kilometre taşıdır. Yani, Küresel Kuzey'de olduğu gibi "Küresel Güney"de de kadınlar, baskın feminist hareketler içinde çalışan heteroseksüel beyaz kadınlarla sistematik olarak aynı baskıları yaşamamaktadır (Grewal ve Kaplan, 1994).

Mohanty'nin temel çalışması *Under Western Eyes* (Batılı Gözler Altında 1988), Üçüncü Dünya yani Küresel Güney kadınları üzerine Batılı feminist araştırmaların bilgi ve kimlik hiyerarşilerini yeniden üretmeye nasıl yardımcı olduğunu ifade etmeyi amaçlamaktadır. Bu çalışma özellikle, Batılı kadınların çıkarlarına hizmet eden Avrupa merkezli evrenselleştirici metodolojilere bir

² Küresel Kuzey olarak ele alınan bölgeler Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Avrupa'nın gelişmiş kısımları ile Doğu Asya olarak tanımlanabilir. Küresel Güney ise Afrika, Latin Amerika, gelişmekte olan Asya ülkeleri ile Ortadoğu'dur (TUİC Akademi, 2014).

meydan okumadır. Yine bu çalışma Küresel Kuzey'in egemen olduğu küresel bir politik ve ekonomik çerçeve içinde feminist bilimin yerini ortaya çıkarmayı önermiş ve o zamanki batılı yazıların aksine, feminist soruşturmanın toplumun mikro-politikasına odaklanması gerektiğini göstermek istemiştir. Yerel bağlam ve mücadelenin yanı sıra küresel politik sistemlerin makro-politikası, Batılı bilim adamlarının pek fazla ele almadığı bir şeydir. Bu bakış açısı, kültürel özgüllükleri insanları yerleşik özneler olarak göz önünde bulundurarak, bu mekânlardaki karmaşık failliklerini anlamaya yaramaktadır. Dolayısıyla geleneksel, okuma yazma bilmeyen, hakları konusunda cahil vb. olarak temsil edilen sözde "Üçüncü Dünya" kadınlarına örtük olarak karşı çıkan "Batılı" feministlerin kendilerini kadın hareketinin öncüsü olarak konumlandırılmasına son verilmesi çağrısında bulunmaktadır.

Walby (2009)1980'lerde/1990'larda Batılı feminist önceliklerin Batılı olmayan birçok kadın için basitçe "yanlış" olduğunu ifade etmiştir (s.199). Yine yazara göre, kadınların tarihsel özneler olarak gerçekliğini, edebi, bilimsel, adli, dilsel, sinematografik vb. alanlardaki hegemonik söylemler tarafından üretilen kadın temsillerinden ayırt etmeye özellikle dikkat edilmelidir. Feminist politikaların en kilit boyutlarından bir tanesi "kimlik" temelli daha incelikli farklılıkların bir araya getirdiği veya daha geleneksel demokratik ve bürokratik merkezli ağlar, birliktelikler veya ortaklıkların kullanımınıdır (Walby, 2002).

Bu eleştirel inceleme olmaksızın, "Batı" hümanist söyleminin damgasını taşıyan ve böylece kadınların ve bağlamların maddi ve tarihsel heterojenliğini inkâr eden yekpare bir "Üçüncü Dünya kadını" imajı yaratma ve indirgeyici sömürgeci mantıkları yeniden üretime riski vardır.

Caron, Damant ve Flynn (2017) sömürgecilik sonrası feminist teorik çerçevenin kullanımına önemli bir nüans eklemektedirler (s.15):

"Sömürgecilik sonrası feminist teorik çerçeve kadınlarda kendini tanımlamanın birçok yolunun olasılığını kabul etmektedir. Bununla birlikte, belirli bir Batı feminizmi tarafından iletilen kurban imajını çok canlı bir şekilde kınamasıyla, postkolonyal bir feminizmin uygulanması, eşit derecede baskın bir figürün, dirençli veya savaştı bir kadının ortaya çıkmasını desteklemektedir."

Bu nedenle yazarlar, ulusötesi feminist teorisyenlerin "[...] ikili diyagramların (kadın-kurban, kadın-savaştı) dezavantajının, bu iki kutup arasında kalan kadınların diğer tüm gerçekliklerini göz ardı etmesi olduğunu hatırlatarak yapılan öneriler doğrultusunda ilerlemektedir." (Caron, Damant ve Flynn, 2017, s.15).

Ulusötesi feministler tarafından mevcut feminist çalışmaların bir başka sorgulaması da sömürgeci ve evrenselci dinamiklerdir. Bunlar, "küresel kız kardeşlik" ideali sayesinde, kadınlara yönelik baskının homojenleştirilmesi ve sistemleştirilmesi sürecine öncülük ediyor olarak görülmektedir (Mohanty, 2003; Grewal ve Kaplan, 1994). Bunun yanında, dünya çapında erkek egemenliğinin, ayrımcılığın ve şiddetin farklı biçimlerine karşı çıkmak şeklindeki BM gündemi ile bağlantılı olarak ortaya çıkan yansımaların ve uygulamaların altında yatan mantığı da sorgulamaktadır (McLaren, 2017). "İnsan hakları olarak kadın hakları" fikri, 1995 yılında Pekin'de düzenlenen Dördüncü BM Dünya Kadın Konferansı'nda beyaz ve iyi eğitilmiş ABD Başkanı eşi Hillary Clinton tarafından dile getirilmiş, bu hareketle ilişkilendirilebilecek temel taleplerden biridir.

Ulusötesi feminist teoriler tarafından sağlanan araçlar, göçmen kadınların deneyimlerini onların paylaşmak istedikleri gibi anlamak ve bu deneyimleri analizin merkezine yerleştirmek için daha

çok seferber edilmiştir. Bu farklı deneyimleri, kadınları çabucak "kırılgan bir grup" olarak tanımlamaya meyilli kategorizasyonların ötesinde anlamlandırmak için sosyo-tarihsel ve politik bir perspektife yerleştirmek önemlidir. Bu çalışmada da Türkiye’de yaşayan Suriyeli genç kadınları genel göçmen kategorisi içinde tanımlamaktan kaçınılmaktadır. Suriyeli üniversite öğrencisi kadınlar, Türkiye’de geçici koruma statüsünde yaşayan 1.727.068 kadının sadece %1’ini ve üniversite çağındaki genç kadınların %10’unu oluşturuyor olsalar bile yeni bir kadın kimliği oluşturmaları bakımından çok önemlidir.

5. Türkiye’de Üniversiteli Suriyeli Kadınların Deneyimleri

Murat Erdoğan’ın Suriyeliler Baramotresi 2019 raporuna göre Suriyelilerin Türk üniversitelerinde her geçen gün daha yüksek sayılarla öğrenim görmesi konusunda Türk devletinin ve ilgili kurumlar olan MEB ve YÖK’ün özel çaba sarf ettiği bilinmektedir (s.38). Bu noktada öne çıkan nedenlerden ilki, savaş ortamının yıkıcılığından kaçan, bir bölümü üniversite eğitimini yarıda bırakan, bir bölümü ise Türkiye’de okuyarak üniversiteye girme hakkına sahip olan Suriyeli gençlerin onurlu ve gelecek perspektifi olan bir hayata kavuşmaları, kayıp kuşakların engellenmesi ve insan sermayesinin geliştirilmesidir. İkincisi, Suriyeli üniversite öğrencilerinin Türkiye’de bulunan ve kalıcılık eğilimleri her geçen gün güçlenen 3,6 milyon Suriyeli ile Türk toplumu arasında sosyal köprüler oluşturma ve böylece bir arada, huzur içinde yaşama kültürünün önemli aktörlerine dönüşebilecek olmalarına duyulan inançtır. Üçüncü neden, Suriyeli genç kuşağın Türkiye’ye katkı sunma isteği ve dördüncüsü de ülkelerine dönmeleri halinde, yeni Suriye’nin inşasında özel bir rol üstlenecek olmalarıdır. Suriyeli kadın üniversite öğrencileriyle görüşmelerimizde Türkiye’de kalmak isteğini söyleyen olduğu gibi, savaş sonrası kurulacak yeni Suriye’de olmak istediğini ifade edenler de bulunmaktadır:

“Aileme bağımlıyım ama Yeni Suriye kurulduğunda bize çok ihtiyacı olacak. Biz gençler dönmez ve ülkemize katkı sunmazsak ülkemiz yeniden inşa olamayacak. Şu an T.C. vatandaşı olarak Türkiye’de eğitim alıyorum, ama benim vatanım orası ve yapabileceğim en iyi şey iyi bir eğitim almak.” (M.A., Şanlıurfa, 19, Moleküler Biyoloji öğrencisi)

Genel anlamda Suriyelilerin okullaşması sorunlu bir alandır. Bunun temel sebebi ana dillerinin Türkçe olmamasıdır. Suriyeli çocukların yaklaşık %40’ının eğitim süreçlerine hiç katılmadığı, eğitim sürecine kazandırılan Suriyeli öğrencilerin belli bir oranının da bir süre sonra çeşitli nedenlerle okulu bırakma eğiliminde oldukları görülmektedir. MEB verileri incelendiğinde, %30,7’ye tekabül eden okul öncesi ve yaklaşık %32,5’i oluşturan lise düzeyindeki çocukları okullaştırmada hala sıkıntılar yaşanmaktadır. Bu kademelerde okullaşmanın az olmasında belirleyici iki faktör vardır: Birincisi erkek çocuklar aileye ekonomik destek sağlamak için çalışmak durumundadır. İkincisi ise ne yazık ki lise çağına gelen genç kızların erken yaşta evlendirilmesidir (Aksoy, 2020, s. 37).

5.1. Öğrencilerin Profilleri ve Aile Geçmişleri

Suriyeli kadın öğrencilerin üniversite düzeyine ulaşmaları ailenin profiliyle ve Türkiye’de buldukları imkanlarla doğru orantılıdır. Üniversite eğitimi fırsatı bulan kadın öğrencilerin bir meslek sahibi olmak istedikleri görülmüştür. Bu araştırma kapsamında 8 kadın üniversite öğrencisi ile görüşülmüştür. Bu öğrencilerin profilleri aşağıdaki tabloda verilmiştir (Tablo 1).

Tablo 1: Suriyeli Kadın Üniversite Öğrencisi Profili

Katılımcı	Yaş	Türkiye’ye Geldiği yaş	Üniversite	Bölüm	Vatandaşlık Durumu
-----------	-----	------------------------	------------	-------	--------------------

M.A.	22	13	Şanlıurfa	Moleküler Biyoloji + Açıköğretim Sosyoloji	T.C. Vatandaşı
E.D.	23	14	Şanlıurfa	İnşaat Mühendisliği	T.C. Vatandaşı
M.K.	21	13	Şanlıurfa	Elektrik – Elektronik Mühendisliği	Vatandaşlık Başvuru Aşamasında
N.A.	22	13	Gaziantep	Türkçe Öğretmenliği	T.C. Vatandaşı
E.B.	19	9	Hatay	Sağlık Bilimleri	T.C. Vatandaşı
F.K.	19	12	İstanbul	Eczane Hizmetleri	Yabancı İkamet Kartı
R.A.	19	9	İstanbul	Yazılım Mühendisliği	T.C. Vatandaşı
Z.A.	24	18	İstanbul	Bilgisayar Mühendisliği	Yabancı İkamet Kartı

Yapılan görüşmelerde Suriyeli kadın üniversite öğrencilerin çekirdek aile halinde hareket ettikleri tespit edilmiştir. Ailenin beraber hareket etmesindeki temel sebep, ailenin dağılmasına izin vermemektir. Eğer ailede baba hayatta ise, genellikle para kazanan konumdadır. Anne figürüne baktığımız zaman ise, genellikle Suriye’de üniversite derecesine sahip olduğu fakat üniversite kademesine geçemese dahi en azından lise mezunu olduğu görülmektedir. Görüşme yaptığımız Suriyeli kadın üniversite öğrencilerinin annelerinin evliliğini yirmi yaşın üzerinde gerçekleştirmiş olduğu görülmektedir, tümü çok eşliliğin olmadığı bir aile yapısından gelmektedir. Ailelerin Türkiye’deki yaşantısına bakıldığında ise, annenin eğitimi olsa dahi hiçbir şekilde çalışmamakta olduğu ve sadece evi çekip çevirmekle meşgul olduğu göze çarpmaktadır. Babanın savaş sırasında kaybı olduysa anne evin reisi konumuna geçip mutlaka aileyi geçindirmenin yolunu bulmaktadır. Burada çocukların en büyük görevi üniversiteden mezun olana kadar eğitimlerine devam etmektir. Görüştüğümüz üniversiteli kadınların aile yapıları bu anlamda benzerlik göstermektedir.

5.2. Öğrencilerin Hassasiyet ve Kırılganlıkları

Öğrencilerin Türkiye’ye geldikleri yaşlara bakarsak hepsi çocuk yaşta (9-14) savaşı yaşamış ve Türkiye’ye gelmiştir. Aşağıdaki kısım, öğrencilerin savaş öncesi ve sonrası hayatlarının nasıl değiştiği sorusuna verilmiş bir cevaptır.

“Suriye’de günlük hayatımızda geniş ailemiz hep yakınımızdaydı. Amcalar, teyzeler, dedemiz, büyükannelerimiz en kötü bir mahalle ötede oturuyorlardı. Biz de çocuk olarak rahat rahat sokaklarda gezer, gün içinde mutlaka görüşürdük. Türkiye’de öyle bir lüksümüz yok, çünkü herkes farklı şehirlerde, farklı ülkelerde. Dedemin evini hatırlıyorum, ne çok oynardık ama dedem hiç buraya gelmedi ve biz buradayken orada öldü. Çok özlüyorum.”
(M.A., Şanlıurfa, 19, Moleküler Biyoloji)

Savaşın çocukluk hafızalarında büyük hassasiyetler yaratmış durumda olduğu görülmektedir. Görüşülen öğrencilerin hepsinin unutamadıkları ve onları derinden etkileyen anıları bulunmaktadır. Şanlıurfa’da inşaat mühendisliği öğrencisi E.D. Suriye’de keman çalıyorken şimdi kemana dokunamadığını ifade etmektedir.

“İŞİD şehrimiz Rakka’ya geldiğinde başta anlamadık. Sonra çocuk bile olsak kadın olarak sokağa çıkmamızın çok tehlikeli olduğunu gördük. Ben o zamanlar 14 yaşında bir çocuktum ama onlar için evlenme çağına gelmiş bir kadındım. Evlerden kitapları alıp yakıyorlardı, benim kemanımı da babamın kitaplarıyla alıp yaktılar. Önce kırdılar sonra yaktılar. Ben şimdi nasıl bir kemana dokunabileyim?” (E.D., Şanlıurfa, 23, İnşaat Mühendisliği)

Aile bireylerinden birini çatışmada kaybetmek en büyük travmaların başında gelmektedir. Baba veya erkek kardeşlerin ölümü, kadınlar gözünde Suriye’ye dönmek için bir başka nedeni oluşturmaktadır. Bunun en ağır ve travmatik hali, yakının yanında ölmesi olarak tanımlanabilir.

“Savaştan önce babam yaşıyordu ve çok güzel bir hayatımız vardı. 2012 yılıydı, arabayla babaannemlerin yaşadığı köye gidiyorduk. Babam arabayı kullanıyordu. Erkek kardeşim, annem ve ben de arabadaydık. Bir anda rejim helikopteri belirdi ve bir şey attı. O anda babamın eline geldiğini gördüm. Sonra kan gördüm. Babam hareket etmiyordu. Annem beni arabadan çekiyordu, gitmemiz lazım, babanı kaybettik diyordu. Babam öylece bırakıp yakın bir binaya sığındık. 2-3 saat sonra ÖSO askerleri bizi oradan kurtardı.” (E.B., Hatay, 19, Sağlık Bilimleri)

“Humus’ta okuduğum okula bomba atıldı, gündüz vakti tüm öğrenciler okuldayken. Teyzemin kızı ve 2 yakın arkadaşım öldü. Ben tesadüfen okulda değildim, çok tuhaf geliyor. Unutamıyorum kaderin bana anlatmak istediğini...” (Z.A., İstanbul, 24, Bilgisayar Mühendisliği)

Saha çalışmasına katılan öğrenciler hayatlarının bir anda nasıl değiştiğinin farkında olmakla birlikte, fiziki olarak nasıl ve neden evlerinden kaçtıklarını ve Türkiye’ye nasıl geldiklerini tam hatırlamamaktadırlar. Hepsinin hafızasında geride bıraktıkları bir ev ya da keman gibi sembolik nesnelere veya babaanne, dede gibi aile fertlerinin anıları canlılığını korumaktadır. Acılarının bu nesnelere ya da anılarda saklı olduğu gözlemlenmiştir. En dikkat çekici nokta, saha çalışmasına katılan öğrencilerin hepsinin geniş ailelerinin değişik ülkelere dağıldığının farkında olmasıdır. Savaşın onlarda yarattığı travma ve geniş ailelerinin dağılması, çekirdek ailelerine daha sıkı sarılmalarına neden olmuştur.

5.3. Savaş Sonrası Hareketlilik: Önce IDP Sonra Sığınmacı

Suriye iç savaşının ortaya çıkardığı fiziki yıkımın sosyal yaşamda ve insanların hayatları üzerinde etkisinin artmasına neden olan temel etken, idari yapının hızla çökmesidir. Kentleşme ile elde edilen fakat zaten sınırlı düzeyde ulaşılabilen temel yaşanabilirlik koşullarına erişim, iç savaş ile birlikte kaosa dönüşmüştür (Dalaman ve Lehimler, 2021, s.63). Suriyeli kadın öğrencilere Suriye’de iç savaş çıktığı andan itibaren evlerinden ne zaman ayrıldıkları ve hangi yolculukları yaptıkları sorulmuştur.

“İŞİD Rakka’ya geldiğinde özellikle kadınlar için çok zor oldu. Bize ayrıca etnik kökenimizden dolayı yani Kürt olduğumuz için de eziyet ediyorlardı. Babamın çok değerli kitapları vardı, hepsini atmamak zorunda kaldık çünkü İŞİD her an girebilir, sizi suçlayabilir ve anında infaz edebilirdi. Baskıya karşı babaannemin köyüne Mencik’e gittik 3 ay kaldık ama sonunda dönmek zorunda kaldık. Gördük ki birçok masum insan nedensiz öldürülmüş, konvoy halinde arabalarla yola çıktık. Suruç üzerinden Türkiye’ye geldik.” (E.D., Şanlıurfa, 23, İnşaat Mühendisliği Öğrencisi)

“Ramazan ayıydı Halep’te yan mahallemiz bombalandı. Babaanne köyü olan Tall Sabine’e kaçtık, bir yazı orada geçirdik. Döndük Halep’e baktık her şey yıkılmış, Furkan köyünde bir akraba evine sığındık. Baktık olmuyor, bir gece arabayla yola çıktık ve hiç durmadan Türkiye’ye Bakırköy’deki akrabaların evine geldik. Küçük olduğum için yolda nereden geçtik hiç hatırlamıyorum.” (R.A., İstanbul, 19, Yazılım Mühendisliği)

“Bomba patlayınca midem bulanıyordu. Her hafta Şam içinde mahalle ve ev değiştiriyorduk. Bir okula sığındık orayı da bombaladılar. Bir zeytin ağacı altında iki gün kaldığımızı hatırlıyorum. Filistinli ile evli teyzem var, orada kalabildik ama babamı Esad alırdı. Lübnan’a kaçtık, orada rahat edemedik, buraya geldik.” (F.K., İstanbul, 19, Eczane Hizmetleri)

“Biz Suriye Arap Cumhuriyeti’nin kurucularından Haşim el-Attasi’nin soyundan geliyoruz, yani bilinen bir aileyiz. Humus’ta mermer fabrikamız var ve dünyanın birçok yerinde Attasileri bir araya getiren derneklerimiz var. Türkiye’de de Attasi Derneği Bağcılar’da.

Humus'ta kentsel hizmet kalmayınca terk etmek zorunda kaldık. Önce Travlus'a, sonra Beyrut'a geçtik. Üç ay kaldık. Uçakla Antalya oradan Afyon'a geldik mermer işinden dolayı tanıdıklarımız var, 4 yıl kaldık. Ardından 1 yıl Mersin ve İstanbul." (Z.A., İstanbul, 24, Bilgisayar Mühendisliği)

Suriye iç savaşı başladığı zaman aslında çok az kimse vatan topraklarını yani Suriye'yi terk etmek istemiştir. Çoğu Suriyeli için evini, hatıralarını ve hayatını geride bırakmak kolay alınacak bir karar olmamıştır. Yapılan görüşmelerde iki tür nedenin insanları buldukları yerden hareket ettirdiği tespit edilmiştir. Bunlardan ilki, sıcak çatışmaların ortasında kaldıklarında canlarını kurtarmak için buldukları yeri terk etmeleri; ikincisi ise elektrik ve su hizmetlerindeki aksamalar ile çöp toplanmaması gibi kentsel hizmetlerin bitmesi şeklinde sıralanabilir. Tüm bunlar olurken bile ilk tercihlerinin göçmen veya mülteci olmak olmadığı tespit edilmiştir. Tablo 2'de, ilk önce ülke içinde daha güvenli yerlere göç ettiklerini, yani IDP hareketliliğinin olduğu görülmektedir.

Tablo 2: Savaş Sırasında Hareketlik

Katılımcı	Geldiği Şehir	Savaş Sırasında Yer Değiştirme	Yaşadığı Yer	Türkiye'de Kalmak İstiyor mu?
M.A.	Rakka	Rakka'da Karama köyü, Akçakale	Şanlıurfa	Evet
E.D.	Rakka	Kobani Mencik Köyü, Rakka geri, Suruç, Rakka geri, Cerablus	Şanlıurfa	Ailesine bağlı
M.K.	Rakka	Rakka'nın 3 ayrı köyü, Cerablus, Kilis	Şanlıurfa	Hayır
N.A.	Lazkiye	Türkmendağı, İdlib, Afrin	Gaziantep	Evet
E.B.	İdlib	Cisr-eş Suğur Merkez, Fırayke, Ziyarab, Cisr-eş Şuğur, Reyhanlı, Boynuyoğun Kampı	Hatay	Hayır
F.K.	Şam	Şam köyleri, Lübnan	İstanbul / Kağıthane	Hayır
R.A.	Halep	Hamdaniye, Tall Sabaine, Furkan, Bakırköy	İstanbul / Zeytinburnu	Hayır
Z.A.	Humus	Trablus, Beyrut, Antalya, Afyon, Mersin	İstanbul / Çekmeköy	Hayır

5.4. Dil Becerileri: Kuşak farkı

Dil becerileri ve ana dilleri dışında farklı bir dili öğrenme oranının Suriyeli kadınlarda oldukça düşük olduğu görülmektedir. Görüşme yaptığımız üniversite öğrencisi Suriyeli kadınların hepsi Türkçeyi öğrenmiş olmalarına rağmen, anneleri ve onlar yaşındaki kadınların Türkçeyi öğrenmedikleri tespit edilmiştir. Bunun nedeni, kursa gitmiş olsalar bile, eğer çalışmak zorunda değil iseler ve evde kalıyorlarsa, Türkçeyi öğrenmek ve kullanmak gibi bir zorunlulukları olmaması olarak işaret edilebilir.

"Annem Türkçeyi iyi konuşuyor. Başka seçeneği yoktu. Biz buraya babam öldükten sonra çok zor şartlarda geldik. Ben 9 yaşındaydım ve benden küçük iki kardeşim vardı. Kampta yaşıyor da olsak ihtiyaçlarımızı karşılamak için annemin çalışması gerekiyordu. O yüzden annem de hepimiz de Türkçeyi çok iyi konuşuyoruz." (E.B., Hatay, 19, Sağlık Bilimleri)

Bu anlamda, dil öğrenmede sosyalleşmenin rolünün çok önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Türkiye'de okul veya iş ortamında Türkçe'nin hakim olduğu kamusal alanlara çıkan Suriyeli çocuk, genç ve kadınların daha iyi Türkçe öğrenme şansları olduğu anlaşılmaktadır. Evde oturan anneler ve hatta büyükanneler sadece ana dillerini konuşabilirken, okullaşanlar dil öğrenmektedirler. Dil becerilerinde kuşak farkının oluşması, evlendikten veya çocuk sahibi olduktan sonra, Suriyeli kadınlar için sosyalleşme alanlarının kısıtlanmasıyla ve yaşantılarının hane içiyle, yani özel alanla sınırlı kalmasıyla açıklanabilir.

2019 araştırma raporu Suriyeli kadınların ana dilleri dışında başka bir dil olan Türkçeyi öğrenmelerinin kuşaklara yansımaları gözler önüne sermektedir. 25-54 yaş aralığındaki Suriyeli kadınlar içinde Türkçeyi hiç bilmeyen veya az bilenlerin oranı ortalama %73 iken, 55-64 aralığında %81, 65 yaş üstünde ise %91'e çıkmaktadır (Erdoğan, 2019, s. 131).

Özellikle belli bir yaş üzerindeki kadının dil öğrenmeme sebeplerinden en önemlisi Türkçe ile Arapça arasında büyük farkların varlığı, özellikle de cümle kurma mantığının tamamen farklı olmasıdır (Dursun, 2018). Türkiye'nin sığınmacılara dil öğrenme şartı getirmemesi ve okul çağını geçenler için kursların yetersiz olması da üzerinde durulması gereken önemli nedenlerdendir.

5.5. Ulusötesi Aile İlişkileri

On bir yıl sonra Suriye İç Savaşı, dünyanın en büyük mülteci krizlerinden birini sürdürmeye devam etmektedir. 2011'den bu yana 6,8 milyondan fazla Suriyeli ülkelerinden kaçmak zorunda kalmış ve 6,9 milyon kişi de ülke içinde yerinden edilmiş (IDP) durumdadır. Büyük çoğunluğu – yaklaşık 5,2 milyon mülteci – başta Türkiye, Lübnan, Mısır, Irak ve Ürdün olmak üzere komşu ülkelere sığınmıştır. Suriye'den kaçanların dünyanın 130 ülkesine dağıldığı görülmektedir (UNHCR, 2022). Almanya, 620.000'den fazla Suriyeli mülteci ile Suriye'ye komşu olmayan en büyük ev sahibi ülkedir. Bu durum 2019'da da devam etmekte ve pek çok parçalanmış aile ortaya çıkmaktadır. Bu çerçevede, Suriye'deki aile üyeleri ile Türkiye ve Suriye dışı ülkelerdeki aile üyeleri için kendi (çekirdek) ailelerinde Suriye ve Türkiye dışında herhangi bir ülkede yaşayan olup olmadığı ve varsa bunların hangi ülkede ikamet ettikleri sorulmuştur.

“Rakka'da ailemiz bir aradaydı, her gün mutlaka görüşürdük. Şimdi yıllardır göremiyoruz birbirimizi. Amcamlar Türkiye'de İstanbul'da oldukları için hiç görüşemiyoruz. Halam Hollanda'da, teyzem de anneannemi alıp Paris'e yerleşti.” (E.D., Şanlıurfa, 23, İnşaat Mühendisliği)

“Okul masraflarımı Suudi Arabistan'a yerleşen dayım karşılıyor, yıllardır görmedim. Şam'da bizim evimiz yıkıldı ama babaannemin evi güvenli yerde o yüzden o hiç gelmedi, Şam'da yaşıyor. Anne tarafımın bir kısmı da Lübnan'a göç etti.” (F.K., İstanbul, 19, Eczane Hizmetleri)

“Bizim aile tam dağıldı. Küçük amcam burada İstanbul'da. Büyük amcam Humus'ta kaldı, oradaki fabrikayı bekliyor. Halam ve babaannem oraya yakın köyde. Annemin ailesi Mersin'de. Bir ablam Humus'ta evli ve orada kaldı, bir ablam Suudi Arabistan'a yerleşti, bir diğeri ise Mersin'de. Amcamın oğlu da Türkle evli ve o da Mersin'de. Nişanlım ise ABD Ohio'da, ben de vizem çıkınca gideceğim. Gerçi biz en sonunda Suriye'ye dönmek istiyoruz, dağılan ailemizi geri toplamalıyız.” (Z.A., İstanbul, 24, Bilgisayar Mühendisliği)

Suriye kaynaklı göç hareketliliğinin “kaçınılmazlığı”, daha önce Afrin ve çevresinde yapmış olduğumuz bir araştırmanın da bulgusudur (Dalaman ve Lehimler, 2021). Bu araştırmanın sonuçlarına göre Suriye kaynaklı zorunlu sığınmacıların, diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de kalıcılığını kabullenmek gerekmektedir. Ülke içi ve ülke dışına doğru zorla yerinden edilmeler ve iç savaşın ortaya çıkardığı yıkım, geri dönmeyi haklı kılmakla beraber göç edilen ülkede kalışın da gerekçesine dönüşmektedir. Üstelik bu hareketlilikler çekirdek ailelerin dahi mekânsal bölünmesine yol açmakta; ailenin fertleri farklı ülkelerde kendilerine yeni hayatlar kurmak zorunda kalmaktadır (s.169). Dünyanın 130 ülkesine yayılmış durumda olan Suriyeliler

bir ağ oluşturmuş durumdadır. Suriyelilerin geniş aile bireylerinin genel olarak bir ülkede öbeklenmedikleri, dünyanın farklı ülkelerine dağıldıkları görülmektedir.

5.6. Türkiye’de Sosyal İlişkiler

Mevcut Türkiye koşullarında, yakın aile bireyleri dışında herhangi bir kimseyle bir ağ oluşturmanın, görüşme yapılan Suriyeli kadınlar açısından uygun olmadığı saptanmıştır. Türkiye’de yükselen Suriyeli düşmanlığının da etkisiyle Suriyeli kadınlar çok fazla Türk arkadaş ve/veya komşu edinmemekte, tek başlarına sosyalleşmemekte, ev-iş, ev-okul ve ev-kurs dışında evden çıkmamakta ve parka veya alışveriş merkezine gidecekleri zaman ailece gezmeyi tercih etmektedirler.

“Dışarı pek çıkmıyoruz. Ailece geziyoruz. Ev-okul arasında gidip geliyorum. Onun dışında tek başıma ya da arkadaşlarla çıkmam. Zaten pek arkadaş edinmiyorum.” (R.A., İstanbul, 19, Yazılım Mühendisliği)

“Aile olarak gezeriz. AVM ya da parka gideriz. Suriye’de her an sokakta ve her gün akrabalarla bir aradaydık. Şu an dağıldık. Sadece iş ve okul ile ilgileniyoruz. Burada kimseyle görüşmüyoruz.” (F.K., İstanbul, 19, Eczane Hizmetleri)

Türkiye’de bir arada gezmeye, sosyalleşmeye Suriyelilerin gözünde yabancı düşmanlığını artıran bir unsur olarak görülmektedir. Yaşadıkları mahalleden, öğrenim gördükleri okuldan ve/veya işyerlerinde dışlanma ve düşmanlığa sebep olmaktan çok korkmaktadırlar. O yüzden, Türkiye’de sosyal ilişkilerini kısıtlı tutmakta oldukları ve arkadaşlık kurmaktan çekindikleri gözlemlenmiştir.

5.7. Gelecek Planları

Savaş ile, aşiret ve geniş aile yapısı bozulmuş ve çekirdek aile kavramı ön plana çıkmıştır. Suriye’de daha güçlü bir şekilde korunan ataerkil aile yapısı ve muhafazakâr aile bağlarının Türkiye’ye göç ile beraber belirli bir seviyede çözülmesine paralel olarak Türkiye’ye gelen kadınlar burada dışlanmadan eğitim alma imkânı bulabilmiş ve bu şekilde annelerinden farklı, yeni bir kimlik oluşturabilmiştir. En iyi eğitilmiş anne lise mezunu veya daha çok öğretmenlik mezunu iken bu genç kadınlar mühendislik, tıp gibi mesleklere rağbet etmektedir. Her ne kadar sosyalleşmekte ve aile dışı ilişkiler kurup sürdürmekte çekingen kalsalar da Türkçeyi öğrenip sosyal uyumun bir parçası olmak, Suriyeli genç kadınlar için oldukça önemlidir. En Suriye milliyetçisi bile aslında Suriye’de bir geleceğe kuşkuyla bakmakta, Türkiye’de veya bir Batı ülkesinde geçerli olabilecek mesleklere yönelmektedir. Türkiye deneyimi, onlara anneleri gibi özel alanda kalıp çocuk, yaşlı ve ev işlerine bağlı kalmama gibi bir seçeneği öğretmiştir. Türkiye’de kadınların kamusal alanda kendi ayaklarının üzerinde durduklarını görmeleri önemli bir örnek olarak Suriyeli genç kadınların önlerinde durmaktadır.

“Nişanlandım, nişanım ABD’de yaşayan bir Suriyeli. Evlenince ben de onunla gideceğim. Ama vatan başka, savaş bittiğinde Halep’e geri döneceğim.” (R.A., İstanbul, 19, Yazılım Mühendisliği)

“Şu anda İstanbul’da yaşayan bir Suriyeli ile nişanlıyım. O Deyrüzor’dan gelmiş, bir Arap gazetesinde çalışıyor. Ben Rakka’dan geldim, mühendis olacağım, T.C. vatandaşlığı için de mülakatlarım sürüyor. Kendimize Türkiye’de bir gelecek kurmak istiyoruz. Eğitilmiş bir kadın olarak iyi bir iş bulup aileme etmek istiyorum. Kadınların evde oturup sadece ev işleri, çocuk bakımı gibi işlerle ilgilenmesini kabul edemiyorum. Biz de erkekler gibi çalışmalıyız. Suriye’de kimsemiz kalmadığı gibi, iş imkânımız da yok.” (M.K., Şanlıurfa, 21, Elektrik-Elektronik Mühendisliği)

“Afrin’de bir yaşam kurduk, ben kadın polis oldum. Babam ve abim şehit olduktan sonra başka şansımız yoktu annem ve kardeşlerimle. Çalışırken de bir yandan Gaziantep Üniversitesi Afrin Kampüsü’nde okumaya başladım. Ama benim polis olarak çalışmam ailemi geçindirmeye yetmedi. Kardeşlerimin yapacak bir işleri yoktu. Yaşam kötü. Türkmen olduğumuz için hepimizin Türkçesi çok iyi, T.C. vatandaşı da olduk. Burada yeni bir gelecek kuracağımıza inanıyoruz. Ben annem gibi sadece evle ilgilenmek istemiyorum, bir mesleğim olmasını istiyorum.” (N.A., Gaziantep, 22, Türkçe Öğretmenliği)

Suriye’de savaşın 11 yıldır devam ediyor olması, Suriyeli üniversiteli kadınların birçoğu için kendi öz vatanlarının vazgeçilmez olduğu gerçeği bir yana, gelecek beklentileri yüksek ve olumludur. Türkiye’de üniversite eğitimi almalarını aile kurmak ve geleneksel aile yapısının devam ettirmek açısından bir engel olarak görmemektedirler. Raporlar göstermektedir ki savaş öncesi Suriye’de çalışma hayatında yer almayan kadınlar, savaşla birlikte eşlerinin, babalarının yaralanması ve/veya ölmesi neticesinde çalışmaya başlamışlardır. Suriye’de kadın hakları için kampanya yürüten eski bağımsız Milletvekili Mariah Saadeh, Suriye’de kadınların geleneksel rolünün, savaş nedeniyle değiştiğinden bahsetmektedir (Syria Deeply, 2017).

5.8. Toplumda Kadının Yeri

Suriye’de çok eşlilik yaygın olduğundan ve Şeriat Kanunlarında Müslüman bir erkeğin dört kadınla evlenmesine izin verildiğinden, bazı Suriyeli kadınlar ikinci eşin de aynı haklardan yararlandığını düşünerek kuma olmayı kabul etmektedir (Aktaş, 2018, s. 141). Zira 2005’te kırsal bölgelerde Suriyeli erkeklerin %16,3’ü ve şehirlerde %9’u, birden fazla eşe sahip olarak görülmektedir (Çeliker, 2014). Suriye’nin bir başka sorunu da çocuk yaşta evliliklerdir. Bu sorunları etkileyen temelde iki faktör bulunmaktadır. Birinci faktör, kız çocuklarının okullaştırılmadığı kırsal alandan gelme durumudur. Bu alışkanlıklar Türkiye’de de devam etmektedir. BM ile Türk hükümeti ortaklığında Suriye krizine müdahaleye dönük hazırlanan 2021-2022 Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı (3RP) Raporu, geçici koruma sağlanan okul çağındaki Suriyeli çocukların %35,8’inin okula gidemediğini ortaya koymaktadır (Yüce, 2021). Çok eşlilik ve çocukların okullaşamamasındaki ikinci faktör ise, ailelerin eğitim durumudur. Özellikle anne en az lise mezunu ise bu durum aile yapısında bulunmamaktadır.

“Rakka’da Suriye yasaları izin verdiği için 4 eşli erkekler var. Rakka dinin egemen olduğu cahil bir şehir. Ama bu durum ailenin yapısına ve eğitim durumuna göre değişiyor.” (E.D., Şanlıurfa, 23, İnşaat Mühendisliği)

“Bizde anneminsözü geçer. Annem lise mezunu olduğu için babama göz açtırmaz, çok eşlilik babamın aklından bile geçmez. Rakka’da gördüğüm erkekler daha düşük gelirli ailelerin kadınları ile evlenip onlar üzerinde baskı yapabiliyor ve kuma aldıklarında ses çıkaramayacak kadınları seçiyorlar.” (M.A., Şanlıurfa, 19, Moleküler Biyoloji)

Suriye’den gelen ailelerde ataerkil düzen devam etmektedir ve kadınlar eğitim almış olsalar dahi genel olarak evin düzeninden ve çocukların bakımından sorumludurlar. Bu durum, savaş sırasında birçok kadının eşlerinin ölmesiyle değişmiştir. Geniş aile kavramının etkin olduğu ailelerde kadınlar yeniden evlendirilmektedir. Ancak, böyle bir baskı yok ise ve kadın eğitilmişse, aile reisi konumuna geçmektedir. Bu durumda, evin okula giden yetişkinleri ile birlikte kadınlar da çalışmaktadır.

“Babam vefat ettiği için annem her şeyi yönetiyor. Annem çok güçlü bir kadın. İnternet üzerinden Malezya’ya mal sattığımız bir şirketimiz var. Annem onun başında. Attası gibi

güçlü bir aileden geliyoruz ama annem asla amcalarıma muhtaç olmadı ve soyadını kullanmadı.” (Z.A., İstanbul, 24, Bilgisayar Mühendisliği)

“Suriye’de kalsaydık dedem annemi yeniden evlenmeye zorlardı. Babam şehit oldu ama evlenmek dışında tek seçeneğimiz Türkiye’ye gelmekti. Annem çok akıllı ve güçlü bir kadın. Üniversite mezunu da olduğu için kampta hemen iş buldu kendine. Asi nehrini küçük bir salla geçtik, sınırı yürüyerek aştık, aç kaldık ama başardık, hepsi annem sayesinde.” (E.B., Hatay, 19, Sağlık Bilimleri, 19).

Suriye’de göç ile gelen ailelerin yapısı değişmiştir. Geniş aile kavramı ile yaşayan Suriyeliler genel olarak çekirdek aile yaşantısına geçmişlerdir. Kadının ailedeki geleneksel rolü çok değişmeye de kız çocuklarının okutulması ve meslek sahibi olması, ailelerinin eğitim seviyesi yükseldikçe artmaktadır.

6. Sonuç

Zorunlu göç, giderek artan sayıda kadın da dahil olmak üzere, onu yaşayanların deneyimlerindeki karışıklıklardan payını almaktadır. Bu durum, aile biriminin çökmesi ya da yaşam koşullarındaki değişiklikler nedeniyle ve kadınların ailede yeni roller üstlenmesi gibi türlü dönüşümlerle, aile dinamiklerini etkilemektedir. Kadınların yeni rolleri arasında ailelerine maddi destek sağlamak da önemli bir yer tutmaktadır.

Ulusötesi feminizm yaklaşımı, göçmen kadınlara ikili diyagramlarda bakmamızı (kadın-kurban, kadın-ailenin annesi, kadın-mağdur) bu kutuplar arasında kalan kadınların diğer tüm gerçekliklerini göz ardı edecek bir dezavantaj yaratacağını hatırlan öneriler doğrultusunda ilerlemektedir. Kesişimsel ve post-kolonyal yaklaşımlarla baktığımızda göçmen kadınların her birinin farklı hikayelerden yola çıkarak ortaya koydukları yeni bir grup kimliği oluşmaktadır. Bu çalışma göstermektedir ki farklı deneyimlerle Türkiye’de üniversite eğitimi gören Suriyeli kadınlar yeni bir kimlik oluşturmada, annelerinden veya dünyanın başka bir yerinde üniversite öğrenimi gören uluslararası öğrencilerden farklılaşmaktadırlar.

Göçmen kadınların yekpare özneler olarak değerlendirilmesi; onların geleneksel düşünce biçimlerinin ve üzerinde kontrolleri olmayan koşulların pasif kurbanları olarak algılanmasına yol açacak ve sadece korunmaları ve kurtarılmaları gereken kişiler oldukları izlenimini güçlendirecektir (Caron, Damant ve Flynn, 2017; Abu-Lughod, 2013). Bu bakış açısı tüm kadınlar için ortak bir baskının varlığını doğrulama eğilimindedir (McLaren, 2017; Mohanty, 2003). Bu durum, kadınların durumuyla ilgilenen insani ve akademik aktörler tarafından ölçülen ancak tanımlanmayan bir savunmasızlık biçimini almaktadır.

Bu çalışmada, Türkiye’de üniversite öğrencisi Suriyeli genç kadınların hikayelerinin yansıtılması ve analizi için bir temel oluşturan ulusötesi feminizmin teorik çerçevesi sunulmuştur. Bu kadınların çocukluktan gençliğe geçerken deneyimlerini anlamak için en uygun anahtar unsurları içeren ulusötesi feminist teorilere kısa bir genel bakış atılmış, daha sonra ulusötesi feminist yaklaşımla üniversite öğrencisi Suriyeli genç kadınların Türkiye’de oluşturdukları ve annelerinden farklılaşan yeni kadın kimlikleri tartışılmıştır.

Bu araştırmada Suriye’den Türkiye’ye çocuk yaşta gelmiş ve şimdi üniversite öğrencisi olan kadınların, farklı deneyimlere ve farklı hikayelere sahip, yeni bir “Türk vatandaşı Arap kadın kimliği” oluşturdukları gözlemlenmiştir. Zorunlu göç ile vatanlarından ayrılan bu öğrenciler, burada yeni bir hayatın içinde iyi bir üniversite eğitimi ile hem yaşadıkları travmaları dönüştürmek hem de gelecek hayallerine tutunmak istemektedirler. Yüksek eğitime ulaşmaları,

kadınların geleneksel anne, eş rollerini aşarak özgürleşmelerini sağlamaktadır. Kesişimsel feminist bakış açısı üzerinden bakılacak olursa Türkiye’de Suriyeli üniversiteli kadınların hem göçmen kadın profilinden hem de Suriyeli kadın kimliğinden farklı yeni bir kadın kimliği oluştuğu söylenebilir. Savaş ile yaşadıkları tüm travmalara ve kırılmalara rağmen, eğitilmiş, gelecek planları kuran, ailelerine destek verebilen, mağdurlukları ile değil kamusal alanda meslekleriyle yer alacak yeni bir kadın kimliği oluşturmaktadırlar.

Araştırmanın çıkış noktalarından biri, sürgün bağlamında bu sorumluluğu üstlenen kadınların, göç sürecini gerçekte nasıl deneyimlediklerini çok iyi bilmesek de, zorunlu göçün yönetim organları tarafından çoğunlukla anında kırılan olarak hedef alındığı gözlemdir (Freedman, 2017). Göç eden kadınların tek ve herkesle ortak deneyimlerinin olmadığı bilinciyle, kendi gerçek deneyimlerini nasıl anlamlandırdıkları ve buradan nasıl bir kimlik inşa ettikleri sorgulanmıştır. Bu olguya ışık tutmak için örnek, Türkiye'nin farklı illerinde yaşayan 8 Suriyeli üniversite öğrencisi kadın araştırmanın evreni olarak seçilmiş, göç yolculukları ve deneyimleri belgelendirilmiştir. Spesifik olarak, kırılma kavramı zorunlu göçün yönetim organları tarafından kendisine atfedilen sağduyunun (yaralanma riski) ötesinde yeniden düşünölmeye çalışılmış, Suriyeli öğrenci kadınların öznel deneyimleri analiz edilmiş ve oluşturdukları yeni Suriyeli kadın kimlikleri gözlemlenmiştir. Zorla göçün aile dinamikleri üzerindeki etkisiyle bağlantılı olarak kadınların deneyimlerinden geçen zorlukların, dönüştürücü fırsatların ve sürekliliklerin kaynaklarını dikkate almak için ikircikli kırılma kavramı (Oliviero, 2016; Grace, 2018; Zeweri, 2017) harekete geçirilmiştir.

Kırılma ve çocuk yaşta yaşadıkları travmatik geçişler bir önceki kuşağa ait kadın kimliğinden farklı bir kimlik oluşturmalarına neden olmuştur. Brown, Ecclestone ve Emmel (2017)’in belirttiği gibi kadınların veya sosyal açıdan dezavantajlı diğer grupların özellikle “kırılma” kimliklerinden bahsetmek riskli olsa da gerçektir. Bu nedenle, kırılma kimliklerin kavranışında yaşanmış deneyimlerin anlaşılmasını, bir dizi önceden tanımlanmış parametreyle sınırlayan kullanımların ötesine geçmeyi de mümkün kılmıştır. Zeweri'nin işaret ettiği gibi “bireylerin zaferleri, kayıpları, arzuları, özlemleri, beklentileri ve aradaki her şeyin yaşanmış deneyimlerini, gizlemeyen kayıtlara dahil etmek çok daha verimli görünmektedir” (2017: s. 452). Bu noktada ulusötesi feminizm ile Al-Ali'nin bahsettiği göçmenlerin oluşturduğu ulusötesi topluluklar kesişmektedir. Bu ulusötesi toplulukların ortak kökenlerinin yanında, vatanlarına dönme arzusu, “ev” tanımları, gelecek planları yaş, cinsiyet, eğitim ve temsil ettikleri sınıflara göre değişmektedir.

Zorunlu göçle ilgili kararlarda ve geçiş ülkesinde veya ev sahibi ülkede günlük yaşamın gelişme biçiminde, çekirdek aile bağlarının etkisini keşfetmenin önemli olduğu ortaya çıkmıştır. Bu araştırma; statüsüz, ailelerini desteklemekten sorumlu veya hayata iyi eğitim alarak tutunan göçmen kadınların mücadele ve deneyimlerinin ortak noktalarının yanı sıra özgüllüklerini de anlamaya çalışan bir kırılma kavramı ortaya çıkarmıştır. Bu şekilde Grewal ve Kaplan (1994), Mohanty (2003) ve McLaren (2017) gibi bizi feminist “küresel kardeşlik” ideallerine dayanan evrenselci dayanışma iddialarını yeniden düşünmeye davet eden ulusötesi feminist akademisyenlerin çalışmaları doğrulanmaktadır. Suriyeli kadın üniversite öğrencileri, çocukken geldikleri Türkiye’de annelerinden görmeye devam ettikleri “Arap kadını” kimliğini teyit etmeye çalışırken, bir yandan da Türkçeyi iyi konuşmaya çalışarak ve iyi eğitim alarak “sığınmacı kadın” kimliğinin yarattığı dışlanmadan kendilerini korumaktadır. Bu durumda, yeni bir topluma uyum sürecinde göçmen kadın kimliğinin "reddedilmesi", kimliğinin geçmişte "egemen" olmayan bir parçasına güvenme ihtiyacı hissetmesine neden olmaktadır.

Kaynakça

- AA. (2014, 5 Mayıs). Rusya ve Çin'den veto. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/rusya-ve-cinden-veto/157443>
- Abouzeid, L. (2018). *No turning back: life, loss and hope in wartime Syria*. New York, NY :W.W. Norton & Company.
- Abu-Lughod, L. (2013). *Do Muslim Woman Need Saving?*. Cambridge, MA et Londres, Royaume-Uni: Harvard University Press.
- AFAD. (2017). Türkiye'deki Suriyelilerin Demografik Görünümü, Yaşam Koşulları ve Gelecek Beklentilerine Yönelik Saha Araştırması. Erişim Tarihi: 3.1.2022: https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/25337/xfiles/17a-Turkiye_deki_Suriyelilerin_Demografik_Gorunumu_Yasam_Kosullari_ve_Gelecek_Beklentilerine_Yonelik_Saha_Arastirmasi_2017.pdf
- Aksoy, E. (2020). "Türkiye'deki Suriyeli Göçmen Çocukların Okullaşma Durumları." *Akademik Hassasiyetler* 7.14: 37-51.
- Aktaş, M. (2018). "Türkiye'deki Suriyeliler: Sorunlar ve çözüm önerileri." *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 42: 129-154.
- Al-Ali, N., & Koser, K. (2003). *New approaches to migration?: Transnational communities and the transformation of home*. Routledge.
- Bacchetta, P. (2006). «Quand des mouvements lesbiens à Delhi questionnent les 'Théories féministes transnationales'». *Les Cahiers du CEDREF*, vol. 14, ss.173-204.
- Brown, K., K. Ecclestone ve N. Emmel. (2017). « The many faces of vulnerability ». *Social Policy & Society*, 16(3), ss. 497-510.
- Caron, R., D. Damant ve C. Flynn. (2017). « Des récits de réfugiées palestiniennes à travers la grille de l'intersectionnalité ». *Recherches féministes*, 30 (1), 183-199.
- Castles, S. ve M.J. Miller. (1993) *The Age of Migration. International Population Movements in the Modern World*. Basingstoke: Macmillan.
- Crenshaw, K. (1991). « Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence Against Women of Color ». *Stanford Law Review*, 43(6), ss.1241-1299.
- Çeliker, C. (2014). Suriyeli sığınmacıların durumu, sorunları ve çözüm yolları, <http://blog.radikal.com.tr/politika/suriyelimultecilerin-durumu-sorunlari-ve-cozum-yollari-71182>, (Erişim Tarihi: 08.03.2019).
- Çetin, Ö. (2022, 17 Şubat). "Bakan Soylu: 193 bin 293 Suriyeli Türk vatandaşı oldu". *Sabah*. Erişim Tarihi: 18.2.2022: <https://www.sabah.com.tr/gundem/2022/02/17/bakan-soylu-193-bin-293-suriyeli-turk-vatandasi-oldu>.
- Dalaman, Z. B. (2020). *Türkiye ve Tunus' ta feminist alternatif medya ve kadın hareketi*. Milenyum Yayınları.
- Dalaman, Z. B. ve H. M. Lehimler (2021). *Türkiye Sınırı ve Sınırötesi Kentlerde Göç Hareketliliği ve Kentsel Yaşanabilirlik Afrin ve Çevresi Gözlem Araştırması*, Transnational Press London, Stamford, United Kingdom.
- Disch, L. J., ve Hawkesworth, M. E. (Eds.). (2016). *The Oxford handbook of feminist theory*. Oxford University Press
- Donato, K.M. ve D. Gabaccia. (2016). «The Global Feminization of Migration: Past, Present, and Future». *Migration Information Source*, Erişim Tarihi: 2.11.2021: <https://www.migrationpolicy.org/article/global-feminization-migration-past-present-and-future>.
- Doraï, K. (2018). « Conflict and migration in the Middle East: Syrian Refugees in Jordan and Lebanon ». İçinde M. Karakoulaki, L. Southgate ve J. Steiner (Ed.). *Critical perspectives on migration in the twenty-first century*. (p.113-125). Bristol, Angleterre: E- International Relations Publishing. Erişim Tarihi: 11.12.2021, <https://www.e-ir.info/publication/critical-perspectives-on-migration-in-the-twenty-first-century/>.
- Dursun, Sevda (2018, 3 Eylül). "35 yaş üstü Suriyelilerin yüzde 90'ı hâlâ Türkçe öğrenemedi", *Gerçek Hayat*, Erişim Tarihi: 1.10.2021: <http://www.gercek hayat.com.tr/kapak/35-yas-ustu-suriyelilerin-yuzde-90i-hala-turkce-ogrenemedi/>
- DW. (2015, 5 Eylül). Aylan'ın fotoğrafı başlıkları artırdı. <https://www.dw.com/tr/aylan%C4%B1n-foto%C4%9Fraf%C4%B1-ba%C4%9F%C4%B1nC5%9Far%C4%B1-art%C4%B1rd%C4%B1a-18695341>
- Erdoğan, M. M. (2019). Suriyeliler Barometresi 2019: Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi, UNHCR, Erişim Tarihi: 22.11.2021. <https://www.unhcr.org/tr/wp-content/uploads/sites/14/2020/09/SB2019-TR-04092020.pdf>
- Evrensel. (2015, 4 Eylül). Binlerce mülteci Macaristan'dan yürüyüşe geçti. <https://www.evrensel.net/haber/259867/binlerce-multeci-macaristandan-yuruyuse-gecti>

- Freedman, J. (2017). «Women's experience of forced Migration. Gender- based forms of insecurity and the uses of "vulnerability"». İçinde J. Freedman, Z. Kivilcim et N.O. Baklacioğlu. (ss.125-141). *A gendered approach to the Syrian Refugee Crisis*. New York, NY ve Londra: Routledge.
- Freedman, J., Z. Kivilcim ve N.O. Baklacioğlu. (2017). *A gendered approach to the Syrian Refugee Crisis*. New York, NY et Londres, Royaume-Uni: Routledge.
- Gallegos, S.A. (2017). « Building transnational feminist solidarity network ». İçinde M. McLaren (Ed.). *Decolonizing feminism. Transnational feminism and globalization*. (ss.231-256). Londres, ve New York, NY: Rowman & Littlefield.
- Göç İdaresi. (2022, 17 Şubat). Geçici Koruma. Erişim Tarihi: 18.02.2022, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>
- Grace, B.L. (2018). « Family from Afar? Transnationalism and Refugee Extended Families After Resettlement ». *Journal of Refugee Studies*, 32(1), ss.125-143, doi: <https://doi.org/10.1093/jrs/fey019>.
- Grewal, I. ve C. Kaplan. (2008). « Introduction: Transnational Feminist Practices and Questions of Postmodernity ». İçinde S. Khagram ve P. Levitt (Ed.). *The Transnational Studies Reader. Intersections and Innovations*. (ss.251-260). New York, NY et Londra: Routledge.
- Grewal, I., ve Kaplan, C. (Eds.). (1994). *Scattered hegemonies: Postmodernity and transnational feminist practices*. U of Minnesota Press.
- Harunoğulları, M., Süzülmüş, S. ve Polat, Y. (2019). "Türkiye'deki Suriyeli Üniversite Öğrencileri ile İlgili Bir Durum Tespiti: Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Örneği", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi / Cilt: 21, Sayı: 3, Eylül 2019, 816-837*
- Hill Collins, P. ve S. Bilge. (2016). *Intersectionality*. Cambridge, Royaume-Uni et Malden, MA: Polity Press.
- Hooks, B. (1981). *Ain't I a woman: Black women and feminism*. Boston: South End Press
- Hooks, B. (2000). *De la marge au centre. Théorie féministe*. Paris, France : Éditions Cambourakis. Coll. « Sorcières ».
- Hurtz, H. (2010). «Gender in the migratory process ». *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36(10), p. 1647-1663.
- Hürriyet. (2015, 6 Eylül). U2, minik Aylan için söyledi! Erişim Tarihi: 21.12.2021: <https://www.hurriyet.com.tr/kelebek/keyif/u2-minik-aylan-icin-soyledi-30002024>
- Hynie, M. (2018). « Refugee integration: Research and policy ». *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology*, 24(3), 265-276, doi : <http://dx.doi.org/10.1037/pac0000326>.
- ILO, Labour Migration Branch Conditions of Work and Equality Department, "ILO Global estimates on migrant workers", 2016, Erişim Tarihi: 17.2.2022, https://www.ilo.org/ankara/news/WCMS_440647/lang--tr/index.htm
- Mahrouse, G. (2014). *Conflicted commitments. Race, privilege, and power in transnational solidarity activism*. Montréal et Kingston: McGill-Queen's University Press.
- Mattelart, T. (2008). Pour une critique des théories de la mondialisation culturelle. *Questions de communication*, (13), ss. 269-287.
- McHugo, J. (2014). *Syria. A recent history*. Londra: Saqi books.
- McLaren, M. (2017). « Decolonizing Rights: Transnational Feminism and Women's Right as Human Rights ». İçinde M. McLaren (Ed.). *Decolonizing feminism. Transnational feminism and globalization*. (ss.83-116). Londra ve New York, NY: Rowman & Littlefield.
- Mercy Corps. (2021, 12 Mart). The facts: What you need to know about the Syria crisis. Erişim Tarihi: 12.1.2022: <https://www.mercycorps.org/blog/quick-facts-syria-crisis>.
- Mercy Corps. (t.y.). Syria. Erişim Tarihi: 15.2.2022, <https://www.mercycorps.org/where-we-work/syria>
- Mohanty, C.T. (1988). Under Western eyes: feministscholarship and colonial discourses. *Feminist Review*,30, s. 61-88.
- Mohanty, C.T. (2003). *Feminism Without Borders. Decolonizing Theory, Practicing Solidarity*. New Delhi, Inde : Zubaan.
- Mohanty, C.T. (2013). Transnational Feminist Crossings: On Neoliberalism and Radical Critique" (PDF). *Signs: Journal of Women in Culture and Society*. 38 (4): 967-991. doi:10.1086/669576. S2CID 145414425.
- Mülteciler. (2022, 03 Ocak). Türkiye'deki Suriyeli Sayısı Aralık 2021, Erişim Tarihi: 02.2.2022: <https://muletciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>,
- Naghbi, N. (2007) *Rethinking Global Sisterhood: Western Feminism and Iran*, London: University of Minnesota Press

- Nawyn, S.J. (2010). «Gender and Migration: Integrating Feminist Theory into Migration Studies». *Sociology Compass*, 9(4), 749-765.
- Oliviero, K.E. (2016). « Vulnerability's Ambivalent Political Life: Trayvon Martin and the Racialized and Gendered Politics of Protection ». *Feminist Formations*, 28(1), ss.1-32.
- Piché, V. (2017). « Une crise migratoire prévisible ». *Bulletin de l'Observatoire international sur le racisme et les discriminations*, 11(1), 4-7.
- Shohat, E. (2002). « Area Studies, Gender Studies and the Cartographies of Knowledge ». *Social Text*. 20(3), ss. 67-78.
- Shulman, S. (2017). *Conflict is not abuse. Overstating harm, community responsibility, and the duty of repair*. Vancouver, C.-B. : Arsenal Pulp Press.
- Siegel, D. (2007). *Sisterhood, interrupted: From radical women to grrls gone wild*. Springer.
- Sözcü. (2013, 28 Eylül). Suriye tasarısı onaylandı. Erişim Tarihi: 14.12.2021: <https://www.sozcu.com.tr/2013/dunya/suriye-tasarisi-onaylandi-379832/>
- Sözlük. (t.y). Ulusötesi. Erişim Tarihi: 8.8.2022: <https://sozluk.gov.tr/>
- Swarr, A. L., ve Nagar, R. (Eds.). (2012). *Critical transnational feminist praxis*. suny Press.
- Syria Deeply. (2017, 22 Aralık). The Shifting Role of Women in Syria's Economy. Erişim Tarihi: 8.8.2022: <https://deeply.thenewhumanitarian.org/syria/articles/2017/12/22/the-shifting-role-of-women-in-syrias-economy>
- Todd, J. M., ve Ferguson, M. (1984). *Mary Wollstonecraft*. Twayne Publishers.
- Trouth Hoffmann, E. ve C.J. Buckley. (2013). «Global Changes and Gendered Responses: The Feminization of Migration From Georgia». *International Migration Review*, 47:3, ss. 508-538.
- Tür, Ö. ve Aydın Koyuncu, Ç. (2010). Feminist Uluslararası İlişkiler Yaklaşımı: Temelleri, Gelişimi, Katkı ve Sorunları, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt. 7, Sayı. 26, s. 3–24
- UNHCR. (2008). Manuel pour la protection des femmes et des filles. Erişim Tarihi: 8.10.2021: <https://www.unhcr.org/fr/protection/women/4c8f3fd96/manuel-hcr-protection-femmes-filles.html>
- UNHCR. (2014). *Woman Alone. The fight for survival by Syria's refugee women*. Erişim Tarihi: 13.1.2022: <https://www.unhcr.org/ar/53bb8d006.pdf>.
- UNHCR. (2017). *3RP Regional Strategic Overview 2017-2018*. Erişim Tarihi: 11.12.2021: <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/52586>
- UNHCR. (2022, 8 Temmuz). Syria Refugee Crisis Explained. Erişim Tarihi: 8.8.2022: <https://www.unrefugees.org/news/syria-refugee-crisis-explained/#:~:text=Syrian%20refugees%20have%20sought%20asylum,%2C%20Jordan%2C%20Iraq%20and%20Egypt>.
- UNICEF. (2019). UNICEF_Türkiye Ülke Raporu. Erişim tarihi: 21.1.2022: <https://www.unicef.org/turkey/media/10451/file/UNICEF%202019%20Y%C4%B1ll%C4%B1k%20Faaliyet%20Raporu.pdf>
- Walby, S. (2002). Feminism in a Global Era, *Economy and Society* 31, no:4, s. 533-557
- Walby, S. (2009). *Contested Modernities*. London: Sage.
- Winter, E.ve Zyla, B. (2016). «Pathways into the Syrian refugee crisis and some escape routes», *Diversité Canadienne/Canadian Diversity*, 13(2), ss. 10-16.
- Yassin-Kassab, R., & Al-Shami, L. (2016). *Burning country: Syrians in revolution and war*. London: Pluto Press.
- YÖK. (2021). Uyuğa Göre Öğrenci Sayıları Raporu. Erişim Tarihi: 12.2.2022: <https://istatistik.yok.gov.tr/>
- Yüce, Müzeyyen. (2021, 16 Eylül). “771 bin sığınmacı çocuk okula gidiyor, 428 binden fazlası eğitime erişemiyor.”, *Gazete Duvar*, Erişim tarihi: 5.12.2021: <https://www.gazeteduvar.com.tr/771-bin-siginmaci-cocuk-okula-gidiyor-428-binden-fazlasi-egitime-erisemiyor-haber-1535151>
- Zeweri, H. (2017). « The specter of failure: rendering Afghan women as sites of precarity in empowerment regimes ». *International Feminist Journal of Politics*, 19(4), ss.441-455.
- Zhang, Y., & Rios, K. (2022). Understanding Perceptions of Radical and Liberal Feminists: The Nuanced Roles of Warmth and Competence. *Sex Roles*, 86(3), 143-158.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Feminization of migration is becoming an important debate that policy makers should consider while designing their policies for communities which host immigrants. The importance of information obtained from the field about the lives of women refugees in Turkey in policy-making is too great to be underestimated. In order for both Syrian women and other immigrants to adapt to living in Turkey, it is necessary to develop initiatives based on the inferences from the field.

In addition to language, culture and accommodation problems experienced by women who left their country due to conflicts, such women's daughters aged only 9-12 at the time of migration, are 19-22 years old after a passing decade. A substantial portion of this group has succeeded in bringing their education up to the university level. The quantitative and qualitative status of young Syrian women who study for a higher-education degree is an important and indicative issue in the feminization of migration. The thoughts and tendencies of these young women, who grew up without ever seeing Syria due to their age, are of special importance both in terms of migration management and in understanding the trends of the feminization of migration.

Purpose and Method

This study aims to understand the reality of women who came from Syria as children and are now university students, from the perspective of transnational feminism, through their survival practices, their experiences of overcoming obstacles in their daily lives, and various processes that allow them to establish new relationships in their migration journeys. The transnational perspective is at the crossroads of intersectional and transnational feminist approaches as well as refugee studies.

In this study, in-depth interviews were conducted with the daughters of families who immigrated to Turkey after the 2011 Syrian Civil War, who were children at the time and are now at the university age and who are studying at universities in various provinces of Turkey.

The study was carried out in the provinces of Şanlıurfa, Gaziantep, Hatay and Istanbul; participatory observations were made by visiting these cities where students live and study.

Experiences of Syrian Female University Students in Turkey

In the interviews with Syrian female university students, there are those who say that they want to stay in Turkey, as well as those who say that they want to be in the new Syria that will be established after the war. They believe that if they return to their country, they will assume a special role in the formation of a new Syria.

It was determined upon the interviews conducted that Syrian female university students act as a nuclear family. The main reason for the family to act together is not to let the family break up. If we look at the ages at which the students came to Turkey, all of them experienced the war at a young age (9-14) and immigrated to Turkey with this experience. The most striking point is that all of the students who participated in the fieldwork were aware that their extended families were dispersed across different countries. The trauma of the war and the disintegration of their extended families caused them to cling to their nuclear families more tightly. With the war, the tribal and extended family structures deteriorated and the concept of nuclear family came to the fore. In parallel with the stronger patriarchal family structure and conservative family ties in Syria dissolving to a degree with the migration to Turkey, women who came to Turkey were able to receive education without being excluded, and in this way, they were able to create a new identity different from their mothers'.

Conclusion

In this research, it has been observed that women who came to Turkey from Syria as children and are now university students have formed a new "Turkish citizen Arab woman identity" with different experiences and different stories. These students, who left their homeland with forced migration, want to both transform their traumas and hold on to their future dreams with a good university education in a new life here. Access to higher education enables women to overcome their traditional roles of mothers and wives and become emancipated. From an intersectional feminist perspective, it can be said that Syrian female university students in Turkey have formed a new female identity different from both the immigrant woman profile and the Syrian woman identity. Despite all the traumas and vulnerabilities they experienced during the war, they create a new identity of women who are educated, can make future plans, support their families, and take place in the public arena with their professions, not with their victimization.

It has proven important to explore the impact of nuclear family ties on decisions about forced migration and on the way everyday life develops in the transit or host country. This research has revealed a concept of vulnerability that seeks to understand the common points as well as the specificities of the struggles and experiences of migrant women who are without status, responsible for supporting their families, or who hold on to life by getting a good education. In this way, the works of transnational feminist scholars such as Grewal and Kaplan (1994), Mohanty (2003) and McLaren (2017) who invite us to rethink universalist claims of solidarity based on feminist "global sisterhood" ideals are confirmed. While trying to confirm the identity of the "Arab woman" that they continue to see from their mothers in Turkey where they came from as children, Syrian female university students protect themselves from the exclusion created by the identity of "refugee woman" by trying to speak Turkish well and getting a good education. In this case, the "rejection" of the immigrant woman identity in the process of adapting to a new society causes her to feel the need to trust a part of her identity that was not "sovereign" in the past.

EKLER

Ek-1: Etik Kurul Raporu

T.C.
İSTANBUL TOPKAPI ÜNİVERSİTESİ
REKTÖRLÜK

Sayı : E-31675095-100-2200002891
Konu : Etik Kurul Raporu (Zeynep Banu
DALAMAN)

15.03.2022

Sayın Araştırmacı Zeynep Banu DALAMAN

“Ulusötesi Feminizm Bakış Açısıyla Türkiye’de Suriyeli Kadın Üniversite Öğrencilerinin Oluşturduğu Yeni Kadın Kimliği” konulu çalışmanız 09.03.2022 tarih 2022/02 sayılı Akademik Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunda görüşülmüş olup; Akademik Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu üyelerinin değerlendirmesi sonucunda söz konusu çalışmanın etik ilkelere uygun olduğuna karar verilmiştir.

Prof. Dr. Barış BULUNMAZ
Rektör Yardımcısı

555

Doğrulama Kodu: A6429BA

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doğrulama Adresi: <https://ebys.ayvansaray.edu.tr/BelgeDogrulama>

Ayvansaray Caddesi, No:45, 34087, Balat - İstanbul
Tel: 4447696 Faks: +90 212 6214503
E-Posta: info@ayvansaray.edu.tr Elektronik Ağ: www.ayvansaray.edu.tr
Kep Adresi: istanbulayvansarayuniversitesi@hs01.kep.tr

Bilgi: İpek FURTUN
Yazı İşleri Uzmanı
Tel: 4447696 Dahili: 508

